

# ԱՄԵՐԻԿԱ

## ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

### ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 44.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 18, 1891

ԹԻԻ 16.

#### ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

|                                             |     |
|---------------------------------------------|-----|
| Յիսուսի Անունը . . . . .                    | 121 |
| «Նայէ Անկալութեանց» . . . . .               | 121 |
| Քրիստոս Միակ Փրկիչը . . . . .               | 122 |
| Ափիոն . . . . .                             | 122 |
| Աստեղը . . . . .                            | 123 |
| Փրկանալ . . . . .                           | 123 |
| Կալիստոս Մեր Աշուրները . . . . .            | 124 |
| Թղթակցութիւնք . . . . .                     |     |
| Սուրբ Գրոց Զարմանալիքները . . . . .         | 124 |
| Լոստոնեան Կոմսականի . . . . .               | 125 |
| Արևիկի ի վերայ Անցելոյն Զմիւռնիոյ . . . . . | 126 |
| Ազդեր . . . . .                             | 126 |
| Հանդէս Քաղաքական . . . . .                  | 127 |
| Արժէք Գրամոց . . . . .                      | 128 |

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր։ Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար 1 1/2, վեց ամսեայն՝ 3/4 մեծիտիլի, կանխիկ, եւ հատը 30 փարս, թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է։

Խմբագրութեան բաժանորդագրութեան եւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղորդիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարմըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կողմանէ, Տ. Ք. ԿՐԻՒՆ, ՄԵՏՈՒՍԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՄԵՐԻՍ, ՏԵՐՈՒՆ-ԽՄԻՐԱԳԻՐ

#### ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՆՈՒՆԸ

Վերցուր Յիսուսի անունը պատմութեան մէջէ, և ինչ որ կը մնայ պիտի լինի անիմատ խառնուրդ մը։ Վերցուր զայն բանաստեղծութեան մէջէ, և մնացորդին մեծ մասը պիտի լինի ժամանակի կալերուն վրայ եղող յարգին նման։ Վերցուր զայն ճարտարապետութեան մէջէ, և որչափ աննշանակ պիտի լինին աշխարհի հրաշակերտ և փառաւոր մայր եկեղեցիները։ Վերցուր զայն դիտութեան մէջէ՝ ջնջելով այն խորհուրդները և հետազոտութիւնները որք արգիւնք են այդ անունը կրողներուն մտաց, և ի՞նչ խառն ի խառն աւերակ մը պիտի մնայ։ Վերցուր զայն ազգաց քաղաքականութեանց մէջէ, և ի՞նչ պիտի լինի մնացածը։ Մ. Թրիփլըն Գաղղոյ կաճառին առջև խօսած մէկ ճառին մէջ ըսաւ, «Քրիստոնէական փիլիսոփայութիւնը արմատն է մեր սկզբնայն ի մասին ուղիղ գործերու։» Բընան ևս յայտարարած է թէ. «Յիսուսի անունն աշխարհէ ջնջելը պիտի նշանակէ

ցնցել երկրի հիմքը։» Յիսուսի անունը գրուած է աշխարհի յառաջգիւմութեան ամէն էջին վրայ և կրնայ կարգադրուիլ իւր արտագրած լուծով։ Քրիստոսի սիրոյն ներշնչումը և շինիչ զօրութիւնը սրբած և աղնուացուցած են աշխարհի նուաստագոյն անձերէն շատեր։ Նոյն իսկ դէերը հպատակ եղած են Նմա։ Սնուրանալի իրողութիւն մ'է թէ ամբողջ աշխարհի վրայ այլապէս կերպեալ ձևի տակ նշանաւոր հրաշքներ կատարուած են Նորա միջոցաւ։ Յիսուսի անունը մարդոց անհամար բազմութիւն մը լեցուցած է այնպիսի զգացմամբ մը որ սորա պատրաստ են ընել և կրել ինչ որ իրենց կենաց բաժինն է, ուրախանալ նեղութեան մէջ և իրենց ընտրած տառապանքները փոխել ջրն ծովութեան երգի մը իրենց պանդխտութեան տան մէջ։ Նոյն ոչ մին հասած է կատարելութեան, բայց ամենեքին յառաջ գացած են. բազումը ինկած են ճամբուն վրայ, բայց իրենց երեսներն իրենց յանցաւոր անցեալէն մէկդի դարձուցած են. երբեմն մոլորելով, երբեմն վերադառնալով, իյնալով և ելնելով, միշտ յառաջացած են դէպ իրենց կենսատու կեդրոնը։ Մարդիկ, իրենք դիտման կամ ոչ, աստիճան մը ազդեցութիւն կրած են Նորա անձնութեան ոգիէն։ Ինչպէս անկարելի է մեզ դոյնը դատել լոյսէն, նոյնպէս անկարելի է մարդկային կեանքէն զատել այս անունը որ ամէն անունէ վեր է։ Աշխարհի վրայ ապրող լաւագոյն և ամենէն աղնուասիրտ մարդիկ, որք աւանդին անձնանուիրութեամբ կ'աշխատին իրենց շուրջը եղողներուն համար, և որք կ'ամ յայտնապէս կը քալեն Նորա դրօշին ներքև կ'ամ թէ առանց տեսնուելու հանդարտութեամբ կը կատարեն Նորա գործքերն՝ մարդկային սեռին համար զոհողութիւն կրելով, գտած են բարոյական յառաջգիւմութեան գաղտնիքը, նաև այն ուրախութիւնը որ յառաջ կու գայ այդ անունի մէջ կեդրոնացեալ զօրութեան միջոցաւ։

«ՆԱՅԷ ԱՆԿԱԿԱԼ ՈՒԹԵԱՆՅՍ»

Առաւօտ մը ձիով տուն կը վերադառնայի տեղէ մը ուր նախորդ օրը գացած էի։ Գիշերը սաստիկ ձիւն եկած էր, ճամբաները մասամբ դոյուած էին, և տակաւին տեղացող ձեան խոշոր տարափները կը յամրացունէին ձիոյ ընթացքը։ Կը գիտայի ձիոյ ինչպէս նաև իմ վրայ։ Հաստ վերարկուիս կու ճակները կոճկելով կը ջանայի ըստ կարելոյն պաշտպանուիլ։ Յանկարծ դարձմանօք լսեցի քար կոտորողի մը մուրճին ձայնը որ կու գար ամայացեալ ճամբուն մէկ կողմէն։ Ճամբուն դարձած մէկ տեղը հասնելով ընդ աղօտս նշմարեցի ծռած դիւքով մէկը, և աւելի յառաջ երթալով տեսայ թէ ծեր մարդ մը նստած էր քարերու դէպի մը հովէն պաշտպանուած կողմը՝ և ժրութեամբ կ'աշխատէր։ Սոյն ծերունին այնչափ սպիտակացեալ էր տեղացող ձիւնէն որ մարմարեայ արձանի մը կը նմանէր։ Յայնժամ դադարեցայ անձիս վրայ դիտել, և սկսայ գիտել այս խեղճ գործաւորին վրայ որ իւր ծերութեան ատեն, և այնպիսի եղանակի մը մէջ երբ չէի ուզեր որ ձիս իսկ դուրս ելնէր, հարկադրեալ էր երկար ժամեր ձանձրալի դործի մը պարտաւիլ բաց օդին մէջ։ Երբ յառաջ գայի և ձիս մարդուն դիմացը կայնեցուցի, նա դժուարութեամբ ելաւ իւր տեղէն և ծանր ծանր քալելով քովս եկաւ։ «Միտպաւս՝ ես ամէն օր հոս աշխատել», հարցուցի. «յիշաւի քեզ համար չէ այսպիսի եղանակի մը մէջ դուրս ելնել։» «Կ'ամ պիտի դործեմ և կ'ամ անօթի պիտի մնամ», ըսաւ նա հանդարտութեամբ. «այս դործով օրը 6 դահեկան միայն կրնամ շահիլ, և ինչպէս կրնաս դուշակել, եթէ շաբթուան մէջ մէկ օր պակաս աշխատիմ, ապրուստի դժուարութիւն պիտի ունենամ։» «Երբեք չե՞ս արտնչեր, աղնիւ բարեկամս», ըսի՝ դրեթէ նախանձու դգացմամբ նայելով առջևս եղող հանդարտ դէմքին վրայ։ «Ոչ, տէր», պատասխանեց նա. «ինչո՞ւ հա-

մար տրտնջեմ: Ունիմ խաղաղ ընտա-  
նիք մը և կանանց լաւագոյնը: առող-  
ջութիւնս գոհացուցիչ է՝ ինկատի առ-  
նելով թէ ո՛րչափ վտանգի ներքեւ կը  
դնեմ զայն, և վերջապէս նայե՛ք «կնի-  
ւորեանց»: Երբ դու կու գայիր, ճիշդ  
յայնժամ կը խորհէի թէ միշտ այսպէս  
քար պիտի չկոտրեմ: Օրհնեալ Փրկիչս  
քան զայդ լաւագոյն բան մը պահած  
է ինձ համար: Ինչ քաղցր են Նորա  
խօսքերը: Գերանելի են անոնք որ ա-  
նոր պատուիրանքները կը կատարեն,  
որ իշխանութիւն ունենան կենաց ծա-  
ռին վրայ, և դռներէն ներս քաղաքը  
մտնեն: Ո՛հ, իմ ձեր սիրտս կը հրճուի,  
երբ կը նստիմ հոս և կը խորհիմ թէ  
ո՛րպիսի տեղ մ'է՛ այն Բաղաքը, և  
երբ կը մտածեմ թէ իմ տունս պիտի  
լինի այն: Արդարեւ, տէր, այսպիսի  
հրաշալի երանութեան մը խորհուրդ-  
ները մշտապէս ուրախութիւն պիտի  
արտադրեն: Գիշ մը ևս խօսակցելէ  
ետքը բաժնուեցայ մարդէն: Այլ ևս  
քիչ կը խորհէի փոթորկին վրայ, բայց  
առաւել քան երբեք կը պանծայի աստ-  
ուածային շնորհաց զօրութեան վրայ  
որ կրնար զինք ընդունողին տալ յաղ-  
թութիւն այսպիսի պարագայից մէջ  
որք առանց այդ շնորհաց արդարեւ  
յոյժ միջին և տխուր պիտի թուէին:

#### ԲՐԻՍՏՈՍ ՄԻԱԿ ՓՐԿԻՉԸ [խմբագրական]

Թղթակից մը կը հարցնէ թէ մարդիկ  
Քրիստոսի գալստենէն առաջ չէին փրկու-  
եր, եւ եթէ կը փրկուէին, ինչ հարկ կար  
որ Նա աշխարհ գալով չարչարուէր եւ ի  
խաչ հանուէր: Անշուշտ Աստուած Իւր  
Որդին աշխարհ պիտի չղրկէր եթէ Նորա  
մահուան պէտք չկենար: Եթէ ձեռնարկու-  
թեան մը նպատակը ըստ բաւականին  
բարձր եւ բարի է, հողեղէն հայր մը իսկ  
թերեւս թոյլ պիտի տար իւր որդւոյն  
մօտել այդ ձեռնարկութեան մէջ յորում  
ստոյգ է թէ սա պիտի կորուսանէ իւր  
կեանքը: Բայց նոյն հայրը հաճութիւն պի-  
տի չտար որ իւր որդին զո՞ լինէր այնպի-  
սի նպատակի մը համար որ կրնայ պատ-  
ուաբեր կերպիւ ի ձեռս բերուիլ առանց  
այդպիսի մեծ զոհողութեան: Եւ Յաւիտե-  
ական Հօր սէրն առ Իւր միածին Որ-  
դին՝ մարդկային ո եւ է սէրէ անհունապէս  
աւելի դերազանց էր, եւ ուստի Քրիստոսի  
չարչարանաց համար անհրաժեշտ պատճառ  
մը կենալու էր:

Եւ անշուշտ ուղիղ է մեր թղթակցին  
այն կարծիքը թէ մարդիկ կը փրկուէին  
Քրիստոսի գալստենէն առաջ: Ոմանց դա-  
շափարն այն է թէ Քրիստոսի աշխարհ  
գալէն առաջ մեռնող անձինք քաւարանի  
մը մէջ սպասեցին մինչեւ որ Քրիստոս ի-  
ջաւ եւ Իւր մահուանէն ետքը բացաւ  
բանտին դուռը: Սակայն սոյն դադափար  
աստուածաշնչական գոհացուցիչ ապացոյցի  
վրայ հիմնեալ չէ: Աւետարանին քանի մը  
մասերուն մէջ Քրիստոսի խօսքերուն ոճն  
այնպէս կը ցուցնէ թէ Աբրահամ, Իսահակ  
եւ Յակոբ արդէն երկնից արքայութեան  
մէջ էին: Կրնանք վստահ լինել թէ հին

ժամանակի սուրբերն ուղղակի երկինք  
գացին ճիշդ այն սրբոց պէս որք քրիստո-  
նէական տնտեսութեան տակ ապրած են:

Արդ՝ եթէ առաջինք ո՛չ թէ Քրիստոսի  
մահուան շնորհիւ այլ ուրիշ միջոցաւ եր-  
կինք գացին, յայնժամ ո՛չ միայն Նորա  
մահն անպէտ պիտի երեւէր, այլ նաեւ եր-  
կու դաս մարդիկ պիտի դաժնուէին յեր-  
կինս: Նորա որ մեռած են Գողգոթայի ե-  
ղերական մեծ դէպքին կատարուելէն ետ-  
քը, իրենց փրկութիւնը պիտի պարտին  
Քրիստոսի արեան, մինչ նորա որ քան  
զՔրիստոս առաջ մեռած են, իրենց փրկու-  
թիւնը պիտի պարտէին ուրիշ բանի մը:  
Բայց այսպիսի զանազանութիւն չկայ: Ե-  
նովք ևս ճիշդ Պօղոսի նման փրկուեցաւ  
Յիսուսի արեամբ:

Թէ ինչպէս կ'ըլլայ այս, կրնանք հաս-  
կընալ ի նկատ առնելով սովորական առեւ-  
տոյց մէջ մարդոց վարուելու եղանակը:  
Մարդ մը վաճառք կու տայ ուրիշի մը ի  
փոխարէն այն դրամին զոր յետոյ պիտի  
ընդունի: Եթէ վստահ չէ թէ այդ դրամն  
իրեն պիտի վճարուի, բան մը չտար այն  
մարդուն, սակայն եթէ լիակատար վստա-  
հութիւն ունի իւր յաճախորդին կարողու-  
թեան եւ հաւատարմութեան վրայ, նորա  
հետզհետէ յղած հրամանները պիտի կատա-  
րէ զրկելով հազարաւոր ոսկի արժող վա-  
ճառք որոյ ի փոխարէն ունի ապագայ  
վճարման խոստում մը միայն: Արդ՝ ամենայն  
երկիւղածութեամբ կրնանք նմանապէս հի-  
շուրհ փրկութիւնը նկատել խոստման մը  
վրայ հիմնուած: Չենք կրնար չափել Աս-  
տուծոյ խորհրդոց խորութիւնը, բայց  
կրնանք տեսնել թէ մեր թղթակցին  
գոհարութիւնն ինչպէս կը հարթուի, ե-  
թէ ենթադրենք թէ Յաւիտեական Հայրը  
եւ Յաւիտեական Որդին դայինք մը ըրին  
իրենց յաւիտեական խորհրդոց մէջ: Որ-  
դին յանձն առաւ մարդոց համար իբրեւ  
փրկանք զոհուիլ, Հայրն ևս խոստացաւ  
ամէն դարու մէջ փրկել իւր ժողովուրդը:  
Հարկ չկար որ Աստուած սպասէր մինչեւ  
Քրիստոսի մահը եւ այնուհետեւ փրկէր  
զմարդիկ: Գիտէր թէ Իւր Որդին անհուն  
էակ մը լինելով պիտի կրնար վճարել  
մարդկային փրկութեան գինը: Գիտէր նա-  
եւ թէ Որդին պիտի կատարէր Իւր խոս-  
տումը, վասն զի Նա «նոյն է երէկ ու այ-  
սօր եւ յաւիտեանս»: Ուրեմն մեզմարք

Քրիստոսի գալստենէն առաջ կը փրկուէին  
այն զոհին արժանեօք զոր Քրիստոս խոս-  
տացած էր ընել, ճիշդ ինչպէս այժմ ևս  
կը փրկուին նոյն զոհին արժանեօք որ  
արդէն եղած է: Եւ այս է Հոռոմ. Գ.  
զլսոյն 28րդ համարին նշանակութիւնը,  
որ «Աստուծոյ երկայնմութեան առեւ-  
ները առաջնց գործուած մեղքերուն թու-  
ղութիւն տալովը» խօսքը կ'ակնարկէ այն  
անձանց մեղաց որք կ'ապրէին նախնի դա-  
րուց մէջ երբ Աստուած կը համբերէր  
մարդոց չարութեանց թէեւ դեռ քաւու-  
թիւն եղած չէր:

#### ԱՓԻՈՆ

[խմբագրական]

Թղթակից մը կը հարցնէ մեզ թէ խաչ-  
խաչի մշակութիւնը երբ սկսաւ, ո՛ր աղ-  
գերն ամենէն աւելի կը գործածեն ափիոն,  
և ինչ են սորա գործածութեան վնասնե-  
րը: Կ'ուզէ նաեւ իմանալ մեր կարծիքը  
թէ ուղիղ է որ քրիստոնեայ մը ափիոն  
գործածէ կամ մշակէ:

Ափիոնը կը պատրաստուի այն բոյսին  
հիւթէն որ ափիոնի խաշխաշ կ'անուանի  
եւ որ խաշխաշ կոչուած բոյսին 14 տեսակաց  
մին է: Ափիոնի դեղաբանական յատկու-  
թիւնք գիտցուած են երկար դարերէ ի  
վեր: Սոյն թմբեցուցիչ հիւթն ի սկզբան  
ամբողջ բոյսէն կը հանուէր եւ կը կոչուէր  
մեկոնիոն: Խաշխաշի սերմէն հանուած  
հիւթն ևս կոչուեցաւ օֆիոն որ նուազա-  
կան ձեւն է յունարէն հիւթ նշանակող օ-  
ֆիոն բառին եւ որմէ յառաջ եկած են թուր-  
քերէն օֆիոն եւ լատիներէն օֆիոն բառերը:  
Հատկաներէն բառը կը գործածուի անդղիե-  
րենի, գաղիերենի եւ այլ եւրոպական լեզ-  
ուաց մէջ:

Ստոյգ չգիտցուի թէ խաշխաշի մշակու-  
թիւնը երբ սկսած է, բայց այնպէս կ'երե-  
ւի թէ այդ բոյսն առաջին անգամ մշակ-  
ուած է ի Թուրքիա, վասն զի կը կար-  
գանք թէ «Ա. դարէն սկսեալ մինչեւ ԺԲ.  
դարը՝ Փոքուն Ասիոյ ափիոնը կը թուէր  
լինել վաճառականութեան մէջ գիտցուած  
միակ տեսակը»: Ափիոնի մշակութիւնը  
ԺԳ. դարուն վերջերը մուտ գտաւ ի Զի-  
նաստան՝ հաւանականապէս Արաբացուց մի-  
ջոցաւ, եւ աւելի առաջ մուտ գտած էր ի  
Հնդկաստան: Զարգիս, այն երկու երկիր-  
ները յորս խաշխաշն ամենէն աւելի կը  
մշակուի, են Թուրքիա եւ Հնդկաստան,  
բայց սոյն բոյսին մշակութիւնը հետզհետէ  
կ'ընդհանրանայ ի Զինաստան: Խաշխաշ կը  
մշակուի նաեւ Պարսկաստանի, Եգիպտոսի,  
Աւստրալիոյ եւ ուրիշ քանի մը երկրաց մէջ:  
Հնդկաստանի կառավարութիւնը տարեկան  
10,000,000 անգղ. ոսկոյ հասոյթ կ'ընդունի  
արտածեալ ափիոնէ, որոյ քանակութիւնը  
կը հաշուուի լինել 8,000,000 քաշ եւ որոյ  
մեծ մասը կը զրկուի ի Զինաստան: Մեր  
առջեւ չունինք վերջին ամացս միջոցին ի  
Թուրքիա արտադրեալ ափիոնին քանակու-  
թիւնը ցոյց տուող հաշիւ մը: Բայց 1889  
փետրուար 28ին վերջացող տարւոյն մէջ  
արտածեալ ափիոնին արժէքն էր 80,431,110  
դանկան, եւ այս գումարը արտածեալ  
մետաքսին արժէքէն սակաւ ինչ աւելի էր:  
Չամիչէ եւ խահուէէ ետքը ափիոնն էր  
օսմանեան պետութեան արտածեալ գլխա-  
ւոր վաճառքը:

Ափիոնը իբրեւ դեղ մեծ արժէք ունի,  
եւ գլխաւորապէս Թուրքիոյ ափիոնէն դեղ  
կը պատրաստուի, վասն զի սա բաղդատա-  
բար աւելի զուտ է: Բժիշկը եւ նոցա հի-  
ւանդը մեծ կորուստ պիտի ընեն, եթէ  
չունենան օֆիոն, ափիոնի, ոգի եւ այն  
բաղմաթիւ դեղերը որոց բաղադրութեան  
կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ ափիոնը:

Բայց ափիոնի երկու վնասակար գործա-  
ծութիւնք կան: Մին է ափիոն ուտելու կամ  
կլելու եւ միւսը՝ ափիոն ծխելու սովորու-  
թիւնը: Գլխաւորապէս Զինացիք եւ նոցա  
զրացի ցեղերն են որ ափիոն կը ծխեն, վասն  
որոյ հարկ չկայ որ խօսինք այդ մոլութեան  
վրայ: Միւս մոլութիւնը ամենէն աւելի  
ստրածուած է ի Հնդկաստան, Պարսկաս-  
տան եւ Թուրքիա, բայց կան բաղմաթիւ  
անձինք յեւրոպա եւ յԱմերիկա որք անձ-  
նատուր եղած են այդ մոլութեան: Ափիոն  
կլելը աւելի վնասակար է քան զայն  
ծխելը, եւ թէպէտ ոմանք ափիոն կ'ուտեն  
առանց ուրիշ յայտնի վնաս տեսնելու բայց  
միայն սերունդ արտադրելու կարողու-  
թեանց տկարացումը, սակայն վտանգ կայ  
որ այդ մոլութիւնը զօրանայ եւ այնմ  
տեղի տուող անձը իւր ախորժակաց հետե-

ւելով՝ տակաւ առ տակաւ անեցունէ իւր գործածած ափիոնին քանակութիւնը։ Երբ մոլորութիւնն այսպէս զօրանայ մարդուն մէջ, ջղային եւ մարտդական դրութիւնք մեծապէս պիտի խանգարուին։ Ափիոնի այդ տեսակ գործածութեան հետեւանայ նշաններէն ոմանք են՝ որովայնի պնդութիւն, որովայնալուծութիւն, նիհարացումն, ուժաթափութիւն եւ մաւաւոր հեղգութիւն։ Եւ գրեթէ անկարելի է որ մարդ ձգէ այդ մոլորութիւնը մինչեւ որ բռնութեամբ չարգելուի։

Վասն որոյ, ամենայն վստահութեամբ կ'ըսենք թէ քրիստոնէայ մը երբեք ունենալու չէ ափիոն գործածելու սովորութիւնը։ Երբեք բերանը դնելու չէ զայն, բայց միայն իբրեւ դեղ, եւ այն եւս սովորաբար կարող բժշկի մը յանձնարարութենէն ետքը։ Եւ եթէ հարկադրուի զայն գործածել ժամանակ մը, պէտք է միշտ արթուն գտնուի, վասն զի վտանգ կայ որ ափիոնի իշխանութեան տակ իյնայ եւ ստանայ այնպիսի ունակութիւն մը որ գերի ընէ զինք։ Քնատութիւն ունեցողներէն ոմանք ափիոն կը գործածեն, որպէս զի կարող լինին քնանալ։ Վտանգաւոր սովորութիւն մ'է այս, եւ դարձան ի վերջոյ կ'ըլլայ յռնգոյն քան տկարութիւնը։

Գալով այն խնդրոյն թէ ճշմարիտ քրիստոնէան խաչսաչ մշակելու է, չենք ուզեր այդ մասին ու եւ կարծիք յայտնել։ Ափիոնի օրինաւոր եւ օգտակար գործածութիւն մը կայ, նաեւ կայ վնասակար գործածութիւն մը։ Խնդրոյն պարագաներն իւր առջեւ ունենալով՝ ամէն ոք պարտի այս մասին իւր դատողութիւնը գործածել եւ իւր խղճին խորհուրդ հարցնել։

Ափիոնի առեւտրոյն մէջ Անգղիա ծանր պատասխանատուութեամբ տակ է։ Չինական կառավարութիւնը տեսաւ թէ ափիոնն ինչ չարիք կը դործէր Չինաստանի մէջ եւ արգելեց այդ վաճառքին ներածումը։ Այս էր պատճառն «ափիոնի պատերազմ» կոչուած կռուոյն ընդ մէջ Անգղիոյ եւ Չինաստանի որ վերջացաւ 1842ին եւ որով Չինաստան հարկադրուեցաւ բանալ իւր դուռներն ափիոնի առջեւ։ Սակայն այս մասին անգղիացի ժողովրդեան խիղճը տակաւ արթննալու վրայ է, եւ անցեալ ամիս հակափիոնական ժողով մը գումարեցաւ Ինդոստոն։ Անգղիական Բիշօփ թերթը ստպէս կը գրէ. «Մեծն Բրիտանիա իբրեւ ազգ ափիոնի առեւտրոյն նկատմամբ ահաւոր պատասխանատուութեան մը բեռան տակ կը գտնուի։ Անգղիա ներմուծեց ափիոնն ի Չինաստան, եւ զինու գործութեամբ այդ մեծ պետութեան վնասակար ներքին ստիպեց ընդունիլ զայն։ Այս ընթացից միակ շարժառիթն այն էր որ այդ թոյնը Հնդկաստանէ արտածուելով՝ կառավարութեան հասոյթի աղբիւր մը բացուէր։ Յայտնապէս տեսնելով իւր աշխարհալարութեան վնասակարութիւնը, Անգղիա յայնմհետէ քաջալերած է ափիոնի գործածութիւնն ի Հնդկաստան եւ ի Պիրմա, եւ այսօր այդ թոյնը անգղիական հպատակաց մէջ կը գործէ նոյն աւերումները զորս կը գործէ ի Չինաստան։ Ամբողջ պատմութիւնն ամօթալի է, եւ մասնաւոր ցաւալի իրողութիւն մը սա է որ Անգղիացիք իրենց յանցանայ վրայ զղջալու ու եւ տրամադրութիւն ցուցնել չեն թուիր։ Սակայն եւ այնպէս Աստուած կրնայ զրկել համոզման եւ զղման ոգի մը։»

## ԱՍՏԵՂՔ

1.

Անգղիոյ նշանաւորագոյն գիտնականն մին, Նորմէն Լոքերը տղայոց յատուկ թերթի մը համար գրած է հետագայ յօդուածը զոր մենք ես պիտի հրատարակենք երկու մասանց բաժնելով։

Դժուար է ըսել թէ քանի՞ հազար տարի առաջ կատարուած են առաջին աստեղագիտական զննութիւնք որոց նկատմամբ ու եւ ստոյգ տեղեկութիւն ունինք, բայց ամենայն հաւանականութեամբ այդ զննութիւնք առ նուազն եօթն հազար տարի առաջ կատարուած են եգիպտացի քրմաց միջոցաւ, որք կ'ուզէին գիտնալ կարգ մը աստեղաց արեւելեան հորիզոնէն վեր ելնելու ժամանակը որպէս զի կարող լինէին ճիշդ արեւուն ծագման ատենը մատուցանել իրենց առաւօտեան զոհը։ Այժմ ո'չ թէ լոկ աչօք այլ ճարտարակերտ գործեօք զննութիւններ կը կատարուին, եւ ասոնցմով կրնանք զննել ո'չ միայն հորիզոնին, այլ նաեւ երկնից կապոյտին ու եւ մասին վրայ գտնուող աստղերը։ Հետզհետէ կատարելագործեալ հեռագիտակաց միջոցաւ երկնից հարաւային եւ հիւսիսային կիսագնդոց վրայ լոկ աչօք տեսնուած 6,000 աստեղաց թիւը բարձրացուած է հաւանականապէս՝ բոլոր 80,000,000-ի։

Բազմաթիւ տղայք գիտեն այժմ թէ մեր մոլորակին վրայ գիշերի եւ ցերեկի տարբերութիւնը յառաջ կու գայ լոկ այն պատճառաւ որ աստեղաց անհամար բաղմունքեան մէջ աստղ մը անհունապէս աւելի մօտ է մեզ քան բոլոր միւսերը։ Քանի որ այդ աստղն այդչափ աւելի մօտ է, երբ տեսնենք զայն, ցերեկ կ'ըլլայ։ Երբ երկրիս իւր առանցքին վրայ թաւադմամբ արեգակը մարը կը մտնէ, գիշեր կ'ըլլայ։ Եւ այս միջոցին՝ եթէ լուսին չկայ, ուրիշ հեռաւորագոյն աստղերէ միայն կ'ընդունինք լոյս։ Ճշմարիտ է թէ պայծառութեան ահազին տարբերութիւնն ընդ մէջ լուսոյն զոր կ'ընդունինք արեգակէն եւ այն լուսոյն զոր կ'ընդունինք գիշերուան բոլոր աստղերէն, մեծաւ մասամբ կախում ունի այն իրողութենէն թէ արեգակը մեզ մերձաւորագոյն աստղն է եւ աստեղը անհուն հեռաւորութեամբ արեգակներ են։ Ու եւ է աստղէ մեր ընդունած լուսոյն քանակութիւնը կախում ունի այդ աստղին հեռաւորութենէն, մեծութենէն եւ մակերեսին պայծառութենէն։ Վասն որոյ, աղօտ բայց հեռաւոր աստղ մը կրնայ շատ աւելի մեծ լինել քան աւելի պայծառ բայց մօտագոյն աստղ մը, եւ գիտցուած է թէ քանի մը աղօտ աստեղը շատ աւելի զանդուած ունին, այսինքն՝ աւելի ծանր են քան Շնիկ աստղը որ երկնից պայծառագոյն աստղն է եւ որ մեր արեգակին եռապատիկը ծանր է։ Ձիւմարդ համաստեղութեան Ալֆա աստղը, որ մեզ մօտագոյն աստղն է, արեգակն երկրէն ունեցած հեռաւորութեան 275,000 անգամը հեռի է մենէ, եւ Շնիկ աստղին երկրէն հեռաւորութիւնը կրկնապատիկն է յիշեալ աստղին հեռաւորութեան։ Սակայն եթէ երկնային այդ երեք մարմինները հաւասարապէս հեռի լինէին մենէ, յայնժամ Ձիւմարդ համաստեղութեան Ալֆա աստղը արեգակին կրկնապատիկը պայծառ, եւ Շնիկ աստղը անոր քառասուն անգամը պայծառ պիտի երեւէր մեզ։ Դարձեալ գիտենք որ թէ եւ այս բոլոր մարմինք աստեղագիտական գիրքերու մէջ հաստատուն աստեղք կը կոչուին, սակայն նոքա ոչ միայն հաստատուն չեն այլ ամէնքն եւս յոյժ արագ

շարժմանց մէջ են, եւ ոմանց արագութիւնը մինչեւ իսկ հրաշալի է։ 1830ին գտնուած աստղի մը արագութիւնը մէկ երկվայրկեանի մէջ 200 մղոնէ պակաս չէ։ Այս արագութեամբ ճամբորդելով կարելի պիտի լինի Նիւ Եորքէ կ'պոլիս երթալ մէկ րոպէի մէջ, եւ երկրէս մինչեւ արեգակը՝ հինգ աւուրց մէջ։ Կարապ համաստեղութեան մէկ աստղին արագութիւնն է մէկ երկվայրկեանի մէջ ոչ նուազ քան 30 մղոն, կամ մէկ աւուր մէջ 3,000,000 մղոն։ Ուրեմն ցարդ տեսանք թէ աստեղք մի եւ նոյն հեռաւորութիւնը եւ մեծութիւնը չունին, եւ թէ փոխանակ անշարժ լինելու ամէնքն եւս կը շարժին։

Այժմ կու գանք ուրիշ խնդրոյ մը։ Ընդէր այս մարմինք, մօտ լինին կամ հեռի, լոյս կու տան։ Լոյս կու տան վասն զի տաք են, եւ ոմանք աւելի տաք են քան գրեթէ ու եւ քան զոր կրնանք երեւակայել։ Բայց հարկ չկայ երեւակայութիւն գործածել աստեղաց նկատմամբ։ Հատուածակողմ ապակոյ միջոցաւ ստոյգ ծանօթութիւն ստացած ենք թէ մեր արեգակին նման աստեղք ինչ են իրապէս։ Այդ երկնային մարմինք են հրապորոք կաղի զանգուածներ որք ընդհանրապէս կը պարուենակեն այն նիւթերը որոցմէ կազմուած է մեր երկիրը։ Երկրին եւ այսպիսի աստեղաց մէջտեղ եղած զլիսաւոր տարբերութիւնն այն է որ սոքա տաք են մինչ երկիրը պաղ է։ Գրեթէ բոլոր մետաղք, որոց վրայ կը կարգանք քիմիաբանութեան մէջ, գտնուած են նաեւ յարեգական, եւ կարելի է թէ ոչ մետաղաց մէկ քանին եւս կը գտնուին արեգակին այնպիսի մէկ մասին մէջ զոր չենք կրնար զննութեան առարկայ ընել մեր կերպերով։ Այս ստոյգ լինի՝ կամ ոչ, կրնանք վստահ լինել թէ ոչ մետաղք օր մը գոյութիւն պիտի ունենան արեգական մէջ, եւ թէ երբ արեգակը մեր երկրին նման պաղի, նորա քիմիական բաղադրութիւնն եւս էապէս նման պիտի լինի երկրիս քիմիական բաղադրութեան։

Արեգակն այնչափ տաք է այժմ որ նորա արտաքին մթնոլորտը, փոխանակ մեր երկրին մթնոլորտին նման պաղ թթուածինէ, բորակածինէ եւ ջրոյ գոլորշիէ բաղկացեալ լինելու, զլիսաւորաբար կը բաղկանայ հրապորոք եւ բոցալիւս ջրածինէ եւ երկաթի գոլորշիէ։ Սոյն երկաթը թանձր կամ հեղուկ վիճակի մէջ չգտնուիր, այլ՝ շոգիացեալ է, եւ թերեւս կը գտնուի 200,000 մղոն վեր այն հրաշէկ գունդէն զոր կը տեսնենք եւ զոր կը կոչենք արեգակ։ Կարծեմ թէ այս կրնայ իբրեւ ապացոյց նկատուիլ թէ արեգակն արդարեւ սաստիկ տաք մարմին մ'է, մասնաւորապէս երբ յիշենք թէ ցորչափ մօտեանք նորա կեդրոնին, ջերմութեան աստիճանն այնչափ պիտի բարձրանայ։

## ՓՐԿԱՆԱԻ

Մենք երբեմն հազիւ կ'ըմբռնենք թէ ո'րչափ պարտական ենք նաւաստեաց՝ կենաց պիտոյից եւ վայելմանց համար։ Կը կարդանք հեռաւոր ջուրց մէջ կամ մեր նաւահանգստից մօտ պատահած նաւաբեկութեանց վրայ, բայց մինչեւ որ նաւաբեկութեամբ չկորուսանենք մեր սիրելիներէն մին, մենք ընդհանրապէս քիչ կը խորհինք անոր վրայ։ Թերեւս կ'ըսենք, «Եղիկլիններ», եւ յետոյ այլ եւս չենք խորհիր անոնց

վրայ: Բայց հարկերաւոր նաւաստիք ամէն տարի կը կորուսանեն իրենց կեանքերը մինչ կ'աշխատին մեր բարեկեցութեան նպաստելու համար, մեզ բերելով օտար երկիրներէ այն բաները զորս մեր հայրենիք չեն արտադրեր:

Թերեւս ուղեւորութիւնն եղած է յաջող եւ ապահով, եւ գրեթէ աւարտած: Տունը աչաց անջուէ, եւ անձկոտ սիրտեր զէպ յառաջ կը նային ողջագուրելու համար միւրեւի բարեկամներ: Բայց նաւահանգստի մերձեկնալ կը նշանակէ նաեւ ծանր վտանգներ, եւ մեծ զգուշաւորութիւն պէտք է ծովեզերաց կամ նաւահանգստից մօտ ծածկելալ ժայռերէ եւ ծանծաղուտներէ անցնելու ժամանակ: Զշմարիտ է որ այս վտանգները կրնան ցուցուիլ լուսատանց եւ լոյս կրող նաւուց միջոցաւ: Բայց բռնու, սաստիկ հովերը որ երբեմն կը փչեն, շատ անգամ անօդուտ կ'ընեն դանոնք:

Անկարելի կ'ըլլայ կառավարել նաւը, եւ նաւակը կը յափշտակուին արեաց բռնու թենէն, եւ նաւորդը, թէ՛ անցորդը թէ՛ նաւադը, զէմ յանդիման կը դառնան մահուան: Կը մնայ միայն մէկ յոյս երկրաւոր — կրնայ փրկանաւ մը ճամբայ հանուիլ ծովեզերէն ազատելու համար դանոնք: Ի վտանգի գտնուելու նշաններ կը տրուին օգնելու յօգար, եղողներուն: Փրկանաւը կ'երեւի, եւ Աստուծոյ ողորմութեամբն ապահով կ'ազատուին յուսահատութեան դուռն հասնող նաւորդը: Ահա պատմութիւնն այսպիսի ազատման մը որ մօտեցաւ տեղի ունեցաւ:

Հոկտեմբեր 6ին, կիրակի գիշեր, Անգղիոյ մօտ, Մէն կղզւոյ արեւմտեան ծովեզերին վրայ հիւսիսային արեւմտեան սոսկալի հով մը կը փչէր, մինչ կ'իջնէր նաեւ անձրեւ տեղատարափէ: Ի փիլ հովին ամբողջ բռնութիւնը կը զգացուէր արտաքոյ կարգի սաստկութեամբ: Այիքները կու գային կը զարնուէին եւ կը թաղէին իրենց ներքեւ զէպ ի ծով երկնցող քարափը, եւ Փիլի Դիւսկը շարունակ կը ծածկուէր արեւներէն:

Երկուշաբթի առաւօտ ժամ իբր 10ին (Է: Ե.) մեծ եւ ծանրաբեռնեալ նաւ մը կը տեսնուէր Փիլէ իբր տասը մղոն հեռուն հանդերձ շոգենաւով մը որ անոր մօտիկը կը գտնուէր: Մինչ կը մօտենար, կը տեսնուէր որ կը թոցուէր ապագայի եւ նեղութեան մէջ գտնուելու նշաններ, չու նենալով կանգուն բան, բայց եթէ յետադուրեւ կայմը եւ ուրիշ կայմի մը կոտրած մասը: Զոն Մէն անուն փրկանաւը շուտով ծովն իջուցուեցաւ, եւ քանի մը վայրկեանի մէջ առաջատար պարզելով ճամբայ ելաւ յօգնութիւն ժամանելու: Նոյն ժամանակ ծովն էր շատ զայրացած եւ հովը տակաւին կատաղի:

Երբ փրկանաւն անցաւ քարափէն, կամ տարեկապէս նշանակ եղաւ հիւսիսային արեւմտեան սոսկալի հովին որ կատաղած էր, եւ նաւահանգստի գտնուող բազում անձինք կ'ըսէին թէ գրեթէ անկարելի է որ փրկանաւն հասնի նաւուն: այսպիսի զայրագին հովի մը ժամանակ, Բայց ան երկիւղ զեկավարը շուտով ձեռքն առաւ զեկը, եւ տարեկապէս հետ ընդ երկար մաքառելէ ետքը, որ տեւեց աւելի քան երկու ժամ, բաւական մօտեցաւ վտանգեալ նաւուն, նաւորդներուն ձայն հասցունելու չափ: Վտանգեալ նաւը, հասկցուեցաւ որ, էր նորվեկեան Սէն Ժորժ նաւը, ածխով

բեռնաւորեալ, եւ կ'երթար Կրինոքէ զէպ ի Մոնթէ Վիտէոյ: Իւր մէջ կը գրտնուէին քսանեւեկ նաւաստիք, նաեւ նաւուն հրամանատարին կինը եւ իննամեայ մանուկը: Մեծ դժուարութիւն կրուեցաւ ի հաղորդութեան զնելու մասին փրկանաւը վտանգեալ նաւուն հետ, վասն զի բռնու արագութեամբ կը մղուէր կը տարուէր հովին անջուէն, եւ բաց աստի նաւուն բեկեալ մասերը կը լողային անոր շուրջը: Փրկանաւուն վերաբերեալ խորհրդանիշ մը, որ զրկուեցաւ նաւուն, ցրուած բեկորներէն արգելուեցաւ, սլաքանը բաժնուեցաւ, եւ փրկանաւուն նաւաստիներէն միոյն ձեռքը չարաչար վերաւորուեցաւ պարանէն:

Կրկնեալ զիջագնական ջանքերէ ետքը փրկանաւորդը յաջողեցան հաղորդակցութիւն հաստատել նաւուն հետ, եւ առաջին ազատեալն եղաւ նաւուն հրամանատարին կինը: Կու լար իւր մանկան համար: Նաւաստիներէն մին առնուեցաւ փրկանաւը մինչ կը կրէր աղան իւր ուսոց մէջտեղ կապուած հաստ կտաւէ պարկի մը մէջ: Այնուհետեւ միւս նաւաստիներն առնուեցան փրկանաւը որ յայնժամ ճամբայ ելաւ զէպ ծովեզեր:

Երբ հասան քարափին, որոյ վրայ խռնուած էին յուգեալ եւ անձկոտ ամբոխ մը, կեցցէի աղաղակներ իրարու կը յաջորդէին օդը թնդացունելով երբ տեսնուեցաւ որ փրկանաւուն արեւափրտ նաւադը յաջողած էին ազատել քսանուերեք կեանքեր եւ նաւորդներէն ոչ ոք կորսուած էր: Թնդաւնօթից գոռիւններուն եւ ժողովրդեան կեցցէներուն մէջ, որ խռնուած էին ամէն կետի վրայ ուրկէ հնար էր տեսնել տեսարանը, ազատեալը ելանցամաք, բայց ոչ իրենց նաւը բոլորովին ընկզմելէ առաջ: Կարծես տեսարանն աւելի աղու ընկու համար զեղեցիկ ծիրանի դօտի մը երեւցաւ երկնից արեւմտեան կողմը, ճիշդ երբ զժառնգ նաւորդը հասան ապահով տեղ մը, բայց ծովուն վրայ վտանգաւոր փորձառութիւն մը ստանալէ էտքը:

Սէն Ժորժ նաւուն հրամանատարն ըսաւ հետեւեալ օրը. «Փիլի փրկանաւն է առաջին աստիճանի նաւ: Իւր մէջ երեք ալիք չմտաւ, եւ նաւաստիք կառավարեցին զայն սքանչելի կերպով: Երէկ մեր նաւուն մէջ գտնուողներէն ոչ ոք կ'աղակալէր ազատուիլ: Մենք երբեք չէինք կարծեր թէ պիտի տեսնէինք այս աւուր արեւակը:»

#### Կ'ԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ԱՅՈՒՐՆԵՐԸ

(Շէքսպիր Հերոլ)

Քանի մը ամիս առաջ դուրսարեւած Բրիտանական Բժշկական Ընկերակցութեան ժողովոյն մէջ Մեծին Բրիտանիոյ նշանաւորագոյն ակնաբոյժներէն ոմանք ըննութեան առին կարճատեսութեան խնդիրը: Իբր երեսուն տարի առաջ Տոնտրոս, մեծ աչացաւարանը եւ գիտունը, ըսաւ թէ կարճատես աչքը առողջ աչք չէ, թէ յառաջադրաց կարճատեսութիւնն է ստորգ հիւսնդութիւն մը, եւ թէ ի մատաղ հասակի գրեթէ ամէն կարճատեսութիւն յառաջադրաց է: Ուսման կամ նորքը դործող պարագայող անձանց համար առաւելութիւն է թեթեւ աստիճանի կարճատեսութիւնը, որով ծերութեան հասակի մէջ առանց ակնոցի կարգաւոր առանձնաշնորհութիւնը կը վայելէ մարդ: Ըսուած է թէ կարճատեսութիւնն է ընկեր իմացական

յառաջդիմութեան: Բայց այն է անհաճոյ ընկեր: Եւ ո՛չ բարեկամ: Մինչեւ իսկ եթէ չափազանց սրամտութիւն ընկերանայ կարճատեսութեան հետ, փոխարէն մը չէ անկարողութեանն ի մասին տեսնելու դաշտային մանրամասն տեսարանները, կենդանի արարածոց ձեւերը եւ շարժումները, ճարտարապետական գեղեցկութիւնները, եւ մեր բարեկամաց դիմաց արտայայտութիւնները: Չիք տարակոյս թէ կարճատեսութիւնն օր ըստ օրէ կ'աճի եւ թէ ժառանգական է: Թէպէտ կարճատես անձանց զաւակներն յաճախ չեն ծնանիր: Կարճատես սակայն անոնք կարճատես լինելու շատ ենթակայ են մատաղ հասակի մէջ: Կարճատեսութիւնն ի բնէ կ'աճի հետզհետէ: Տղայ մը զարդոյ մէջ որչափ աւելի ծոխ իւր գիրքին վրայ՝ այնչափ աւելի կ'ըլլայ կարճատես, եւ որչափ աւելի անհնորաւ կարճատեսութիւնը՝ նա այնչափ աւելի կը ծոխ, այնպէս որ աչքը կ'երթայ յոռիէն զէպ յոռեզոյնը, մինչեւ որ աչաց գունտին ձեւը կը փոխուի, այնպէս որ անկարելի կ'ըլլայ դորձածել երկու աչուներն եւս յատկապէս տեսողութեան համար: Կարճատես ծնողք պարտին յետին աստիճան խնամ տանիլ՝ պաշտպանել իրենց զաւակները կարճատեսութեան պատճառաց զէմ, թէ իրենց զաւակաց եւ թէ իրենց զաւակաց զաւակաց համար: Քանի մը տարի առաջ Քոն մանրակրկիտ ըննութիւն մը ըրաւ Պրէսլաւի դպրոցական տղայոց աչուներուն վրայ, եւ գտաւ որ ամենէն աւելի շատ կարճատեսը կը գտնուէին բարձրագոյն կարգին մէջ: այսպէս. Գիւղային դպրոցաց մէջ առ հարիւր 1.4, նախապատրաստական դպրոցաց մէջ՝ 6.7, միջնակարգ դպրոցաց մէջ՝ 10.3, արուեստից դպրոցաց մէջ՝ 19.7, գիմնազիոններու մէջ՝ 26.2, եւ համալսարանին մէջ՝ 39: Կարճատեսութեան այս աճումը յաղու չէ գերմանական դպրոցաց միայն: Յամին 1881, երեքտասանամեայ կատարելապէս առողջ աչք ունեցող 1,074 տղայք ընդունուեցան Կրինիչի նաւավարութեան Դպրոցն, յԱնգղիա: ասոնցմէ վաթսուը անյարմար էին նաւարկութեան կարճատեսութեան պատճառաւ իրենց 15.3 տարեկան հասակին մէջ: Նոյնպէս նաեւ ի Գաղիա եւ յԱմերիկա: Փարիզի Մ. Տրոլէ, որ այս խնդիրն ուսումնասիրած է լիովին, կը հաստատէ թէ կարճատեսութեան պատճառք են առողջապահական թերութիւնք — լուսոյ եւ տեղւոյ նուազութիւն, անյարմար գրասեղանք եւ նստարանք:

#### ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ ԶԱՐԲԱՆԱԼԵՆԵՐԸ

(Շար. «Աւետարան» 14 Դէպէս Է Գրք)

Վեցերորդ եւ վերջին դարմանալիքն է Սուրբ Գրոց ուսման առարկայ ըլլալ: Աշխարհի մէջ չկայ գիրք մը որ Սուրբ Գրոց կրնուն չափ ուսուցնուած ըլլալ: չկայ ուրիշ գիրք մը որ կարենայ այնչափ ուսուցուիլ: Ուրիշ ոչ եւ է գիրքի մէջ եղածն շուտով կրնանք հասկնալ եւ անցնիլ նոր գիրքի մը, զի մարդոց շինած գիրքեր նման են ջուրի փոքրիկ լճակներու: ոմանք առաւել խոր են քան զայս, բայց տակաւին կրնանք հասնիլ անոնց յատկաւ: Սակայն Աստուծոյ Խօսքը, Սուրբ Գիրքը, նման է ովկէանին: Անոր մէջ կան

տեղեր օւր ջուրն այնչափ ծանծաղ է որ  
տղայ մը իսկ կրնայ մէջը մանել: Բայց  
կան տեղեր ալ ուր ջուրն այնչափ խոր է  
որ հսկայ մը իսկ կ'ընկղմի: Ֆիլատէլֆիա  
քաղաքին մէջ կան աւելի քան երեք հաւ  
րէր պաշտօնեայք Աւետարանին որք ի  
րենց բոլոր ժամանակը կ'անցունեն կար  
դալով եւ ուսանելով Սուրբ Գիրքը: Անոնց  
մէջ ոմանք այս կերպով 20 կամ 30 կամ 40  
տարիներ անցուցած են, եւ տակաւին չեն  
հասած անոր յատակը: Եթէ Մաթեոսաղայի  
չափ ալ ապրին եւ իրենց բոլոր ժամանակը  
գործածեն Սուրբ Գիրքն ուսանելու, կա  
րող պիտի չըլլան բոլորովին հասկնալ  
դան: Երբեք ժամանակ պիտի չգայ երբ  
մարդիկ կ'արեւմտեան ըսել, «Գտանք քնն  
Սուրբ Գիրքը կը պարունակէ: այլ եւս  
ստորկելու բան չկայ»: Բանի մը տարի ա  
ռաջ անգղիացի ազնուական մը ուղեց  
գտնել թէ քանի՞ գիրքեր գրուած են Սուրբ  
Գրոց վրայ: Թէպէտ դժուար գործ էր այս,  
սակայն որոշեց ջանալ: Եւ ժամանակ եւ  
ստակ վատեց, փնտռածը գտնելու համար:  
Գործն ի գլուխ հանեց: Այս միակ Մատե  
ոսի վրայ աւելի քան 60,000 հատոր գիր  
քեր գրուած էին, որք եթէ մէկտեղ հա  
ւաքուէին, պիտի կազմէին մեծագոյն գրա  
տունն ի Միացեալ Նահանգս: Կարծեմ ա  
մէն տարի Սուրբ Գրոց վրայ աւելի գիրքեր  
կը հեղինակուին քան ուրիշ ուրիշ յիւթի  
վրայ, եւ տակաւին ոչ ոք կարողացեր է  
հասնիլ անոր յատակը: Ո՛րչափ դարմանալի  
է այս:

Սուրբ Գիրքն ուսանելու մէկ քանի եւ  
դանակները յիշենք: Հռոմայ Թեոդոսիոս  
անուն քրիստոնեայ կայսրը ամբողջ Նոր  
Կտակարանն օրինակեց բուն իւր ձեռքով,  
որպէս զի անոր խօսքերը լաւագոյն կեր  
պով տպաւորուէին իւր մտաց վրայ: Նոյն  
անուամբ ուրիշ թագաւոր մը սովոր էր  
գիշերներուն մէկ մասը անցունել ո՛չ մի  
այն կարգով ալ նաեւ ուսանելով Աստ  
ուածաշունչը: Թրանսիլվանիոյ Գէորգ իշ  
խանը Սուրբ Գիրքը քանակեօթն անգամ  
կարդաց, եւ Արակոսի թագաւորներէն  
մին քառասուն անգամ կարդաց զայն: Արդ  
Սուրբ Գրոց վեց զարմանալեաց առաջինն է  
անոր շինուելու եղանակը կամ խաւանակը, երկ  
րորդը անոր հաւանութիւն, երրորդը պահութիւն,  
չորրորդը պարտաւիճակ, հինգերորդը սիրտիւն,  
եւ վեցերորդը ուսման առարկայ ըլլալ: Մի  
րեկ ընթերցողը, թէպէտ Սուրբ Գիրքն  
այսքան զարմանալիքներ ունի, սակայն  
օգտակար պիտի չըլլայ ձեզ եթէ կանոնա  
ւորապէս չգործածէք զայն: Պարտիք գոր  
ծածել ձեր Սուրբ Գիրքը, որպէս նաւոր  
դը կը գործածէ իւր կողմնացոյցը: Նա կը  
նայի կողմնացոյցին գտնելու թէ ո՛ր կողմ  
ուղղելու է իւր նաւը որպէս զի բաղձա  
ցած տեղը հասնի: Նոյն կերպով եթէ Սուրբ  
Գիրքը ուղղորդութեամբ կարդանք, եւ ի  
մասնաւորի եթէ Դաւիթի նման կարդանք  
զայն աղօթելով, «Բա՛ց իմ աչքերս, որ  
քու օրէնքէդ հրաշքներ տեսնեմ», յայնժամ  
պիտի գիտնանք թէ ի՞նչ ընելու ենք եւ  
ի՞նչպէս գործածելու ենք այս օրհնեալ կողմ  
նացոյցը որ մեզ մասնաւոր պիտի ընէ ու  
ղիղ ճամբան, ապահովութեամբ պիտի ա  
ռաջնորդէ զմեզ այն բոլոր վտանգներուն  
մէջէ որք կան մեր առջեւ կենաց ճամբոր  
դութեան մէջ, պիտի առաջնորդէ զմեզ  
Յիսուսին իրեն մեր Բարեկամին եւ Փրկի  
չին: Նա պիտի ներէ մեր մեղքերը, պիտի  
փոխէ մեր սիրտերը, եւ ի վերջոյ պի

տի բերէ զմեզ իւր երկնային տունը:

Թարգմանաց Անգղիական  
Մոկոնք, Մուշ ՄԻԻԹԱՐ Ս. ԵՐԵՅԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Սիրելի Բենիամին,

Մօտ օրերս տեղւոյս կրօնական շրջա  
նակաց մէջ խօսելու եւ վիճարարելու ան  
հատում նիւթ մատակարարած է անգ  
ղիացի ծանօթ դրագէտի մը «Ապագայ  
եկեղեցւոյն» նկատմամբ ըրած յայտարա  
րութիւնն, որ գառաջինն երեւցաւ զրա  
կան կարեւոր թերթի մը մէջ: «Ապագայ  
եկեղեցին» եւ կամ «Նոր Թուականի եկե  
ղեցին» ըսելով պէտք է հասկնալ քրիստո  
նէական այն եկեղեցին որ գոյութիւն  
պիտի ունենայ ասկէ ետքը, ապագային  
մէջ: Անտեղի բան մը չէ ապագայ եկե  
ղեցւոյ վրայ գրել, սակայն յիշեալ յայտա  
րարութիւնը սարսուռ ազդած է շատ մը  
քրիստոնէից: Ապագայ եկեղեցւոյն սոյն  
շատագոյն կը պարզէ իւր քիչ մը այլան  
դակ խորհուրդն ի մասին իւր գաղափարա  
կան եկեղեցւոյն ըսելով թէ ապագայ եկե  
ղեցին իւր մէջ պիտի ունենայ եւ պահէ  
գինեպոններ, հասարակաց տներ եւ  
թատրոններ: Աստ մէջ բերածս նմոյշ մը  
կրնա՞մ համարիլ: Ասկէ անդին անցնիլ չեմ  
ուզեր սակայն, զի յիշեալ յօդուածագրի  
դրական հանձարին վրայ զմայլելով հան  
դերձ իւր քրիստոնէական գաւառութեան  
վրայ խղճալէ զատ ոչինչ կրնամ ընել:  
Մի քանի խօսքերէ ետքը առանց դժ  
ուարութեան պիտի գուշակես այժմ թէ  
ապա ուրեմն շատեր վերոյիշեալ անձի դա  
ղափարական եկեղեցւոյն դէմ գրած եւ  
խօսած ըլլալու են: Այո, եւ այնչափ  
ստուարաթիւ են ընդդիմադրած որ իրենց  
անուններն իսկ աստ դնելն աւելորդ կը  
համարիմ: Բաւ է ըսել թէ քրիստոնեայ  
աշխարհի նշանաւոր անձերէ շատեր շան  
թահար եղած են գրագէտին յայտարարու  
թենէն, մինչ ամբողջ ճշմարտութիւնն ը  
սած ըլլալու համար պարտիմ նաեւ յիշել  
թէ կարգ մը կարեւոր անձինք եւս ձայ  
նակցած են նմա:

Բայց երկար բարակ պատմութիւն մը  
կարճ կապելու համար ամբողջ խնդիրն  
կրնանք ամփոփել սաղես: Եկեղեցւոյ եւ  
աշխարհի մէջտեղ բաժանման դիմն ո՛ւր  
դնելու է: «Եկեղեցի» եւ «աշխարհ» բառերն  
անշուշտ պէտք է ըմբռնենք այն նշանա  
կութեամբ որով գործածուած են ի Սուրբ  
Գիրս: Խնդիրն այն է թէ Գրիստոսի եկե  
ղեցին ի՞նչ դիրք եւ ընթացք պարտի բռն  
նել աշխարհի եւ իրեններուն հանդէպ:  
Յուսամ, բարեկամս, այժմ պարզ է խըն  
դիրն, եւ կը տեսնես ուրեմն թէ տիեղե  
րական կարեւորութիւն ունի այդ հարցն,  
մասնաւորաբար ամէն անոնց համար որ  
Գրիստոնեայ անուամբ կը յորջորջուին:  
Աստ հանդիպած եմ նշանաւոր քրիստոնէից  
որք ամէն տեսակ աշխարհային զուարճու  
թենէ կը խրոչին: Կը ճանչնան ջերմեռանդ  
քրիստոնեաներ որք նուազահանգէս եւ  
թալն մեղք կամ գէթ իրենց խղճի դէմ  
գործել կը համարին: Այսպիսեաց անկեղ  
ծութեան համար ամէն յարգանք տածելով  
հանդերձ իրենց հետ համաձայնիլ անկարելի  
պիտի լինի ինձ: Կան նաեւ կարգ մը  
նշանաւոր քարոզիչներ որք իրենց եկե  
ղեցւոյն մէջ երգեհոն գործածելու դէմ են,  
եւ կ'ըսեն թէ աշխարհային միջոցներով

զմարդիկ Գրիստոսի հրապուրել է այդ,  
ապա ուրեմն Աւետարանի ոգւոյն հակա  
ռակ: Սիւրբ ճշմանունն բոլորովին ան  
ծանօթ չէ քեզ: Լաւ, նորա եկեղեցւոյն  
մէջ ամէն կիրակնօրեայ պաշտաման ներ  
կայ կը գտնուին 4-5,000 անձինք, եւ  
Սիւրբ ճշմանուն կը պատկանի քրիստոնէից այն  
դասին որք առանց դործիական երաժշտու  
թեան կը քարոզեն զԱւետարան: Ծայրա  
յեղութեանց մասին Անգղիացիներէ ուրիշ  
աղդի երթալու հարկ չկայ: Այսպէս մինչ  
ոմանք երգեհոնն եկեղեցւոյ դռնէն դուրս  
հանելու անհրաժեշտ պէտքն կը տեսնեն,  
այլք, նմանապէս Անգղիացիք, թմբուկին  
համար իսկ տեղ կը գտնեն իրենց աղօթա  
տեղաց մէջ: Յիշեցի սոյն փոքրիկ եւ  
ըստ ինքեան աննշան իրողութիւն քեզ  
ցոյց տալու համար թէ փոքրիկ բաներ իսկ  
մինչեւ ո՛ր աստիճան կրնան ազդել մեր  
վրայ: Արդ փոխան խօսելու օտար նիւ  
թոց վրայ մօտենանք այժմ մեր հանա  
պաղօրեայ փորձառութեան: Առնունք ծա  
նօթ պարագայ մը: Բանի քանի անգամ  
ներ թատրոնի բարեկամներ կը հրա  
ւիրեն զմեզ ընկերանալ իրենց եւ երթալ  
իրենց հետ, եւ երբ առարկենք թէ քրիս  
տոնեայ ոք պարտի չյաճախել այդպիսի  
տեղեր, նախապաշարեալ եւ կամ կրօնա  
միտ կ'անուանեն զմեզ: Իմ մասին երկ  
րորդ ածականին դէմ ըսելիք չունիմ,  
չնորհալալութեամբ կ'ընդունիմ զայն, իսկ  
առաջինն կը մերժեմ ի սպաս: Զարմանօք  
պիտի հարցնես այժմ թերեւս, սիրելի իմ,  
թէ ինչո՞ւ համար թատրոն երթալու մա  
սին այսպիսի յայտարարութիւն մը կ'ընեմ:  
Պէտք է խոստովանիմ թէ ես թատրոն յա  
ճախող մը չեմ եղած բնաւ եւ ոչ դէմ կը  
խօսիմ պատմական կամ կրթիչ եւ նոյն  
իսկ անմեղ զուարճալից ներկայացմանց,  
բայց չեմ կրնար հաշտուիլ սովորական  
թատրոնի հետ, զի գիտեմ, եւ շատեր  
վկայած են, թէ ո՛րպիսի մեղաց եւ խայ  
տառակութեան կեդրոն մ'է այն: Ծանուց  
եալ ճշմարտութիւն մ'է թէ շատ մը ան  
մեղ պատանիք եւ երիտասարդք մեղաց ա  
ռաջին քայլն առած են թատրոնի մէջ:  
Թատրոնի ջատագովք միշտ կ'ըսեն մեզ  
թէ թատրոնն նպատակ ունի կրթել եւ  
բարձրացունել զհանգիսականս: Գեղեցիկ  
եւ շրջուցիչ բացատրութիւն արդարեւ,  
այլ խնդիր է թէ իրողութիւնն մինչեւ ո՛ւր  
կը համաձայնի ենթադրութեան հետ: Կը  
յիշեմ առաջին տպաւորութիւնս երբ դիւ  
ղային թատրոնի մը մէջ թատերական  
ներկայացման մը ներկայ կը գտնուէի:  
Կենացս մէջ առաջին անգամն էր որ թատ  
րոնի դռնէն ներս կը մտնէի, եւ շիտակ  
ըսելով դռնէն դուրս ելած ատեն եւս փա  
փաք կը զգայի վերստին երթալ անդ: Բայց  
այն թատրոնը յոյժ տարբեր էր քաղաքի  
թատրոններէ: Անմեղ եւ իրօք կրթիչ ներ  
կայացում մը տրուեցաւ, եւ ներկայից միակ  
նպատակն էր վայելել ներկայացումն իւր  
պարզութեամբն եւ պարկեշտութեամբն:  
Եւ եթէ թատրոնի մասին իմ կարծիքս հար  
ցընես, այդ է համոզումս, եւ օրէ օր ա  
ւելի կը հաստատուիմ յայդմ շուրջս պըտ  
նուող օրինակներէ: Կանոնաւորապէս թատ  
րոն յաճախող մեր երիտասարդ բարեկամք  
թող ըսեն թէ ի՞նչ է իրենց թատրոն  
յաճախելու գլխաւոր շարժառիթն:

Յուսամ, սիրելի բարեկամս, ուշի ուշով  
պիտի խորհիս այս մի քանի անկապ այլ  
անկեղծ խօսքերուս վրայ: Գիտեմ թէ ու

նիս բարեկամներ որք «բարեկամաբար» կը հրաւիրեն զքեզ իրենց ընկերակցել այս կամ այն տեղ երթալու, ուր յաճախելուն քրիստոնէական բան մը չըլլալն խիղճդ կը վկայէ եւ Գիրքն կը հաւաստէ: Հոս է որ ճշմարիտ մարդու յատկանիշն երեւան կու գայ. այս միջոցին է որ հաւատացելոյն հաւատքն ի փորձ կը դրուի, եւ այս ատեն է որ քրիստոնեան առաւել քան երբեք պէտք ունի հետեւիլ իր Տէրով շաւղին: Կը տեսնե՞ս թէ ո՞րչափ դժուարին եւ կոնկրետ ձեռնարկ մ'է Բրիտանիոյ հետեւողին եւ աշխարհի հպատակողին մէջտեղ որոշ գիծ մը քաշել: Յիմարութիւն պիտի ըլլայ անշուշտ ըսել թէ մենք աշխարհի մէջ չենք ապրիր. այո՛, սակայն Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ մեզ աշխարհէն չըլլալ՝ աշխարհին մէջ ապրելով հանդերձ: Աշխարհի մարդուն համար այս եւ նմանօրինակ աստուածային խօսքեր եւ պատուէրներ անիմանալի հակասութիւնք կը թուին: Հաւատացեալին սակայն տրուած է մասամբ հասկնալ եւ զգալ դոցա ճշմարտութիւն: Բոյդ

Լոնտոն 804 ՎՍԺ 11/23 մարտ 1894

ԱԿԱՐԿ Ի ՎԵՐԱՅ ԱՆՑԵԼՈՅՆ ԶՄԻՌՆԻՈՅ 2.

Եւրոպական տարրն սկսած էր տակաւ տկարանալ՝ տեղի տալով յակամայս աշխարհի տարերաց, ըստ որում յոնիական Կողոփոնիայէ եկող տարագիրք եւ փախստականք բնակութիւն հաստատեցին ի քաղաքին, եւ հոսկ ուրեմն Զմիւռնիա անկաւ ի ձեռս Կողոփոնացւոց եւ յետ այնորիկ եղաւ երեքտասաներորդն յոնիական քաղաքաց: Հերոդոտոս զայս փոփոխութիւն այսու եւ զանակաւ կը պատմէ: Զմիւռնիա ի սկզբան անդ Եւրոպացւոց կը վերաբերէր. սոքա եւս իւրեանց քաղաքն մէջ Կողոփոնացի տքսորեալներ հիւրընկալեցին, եւ բաւական ժամանակ յետոյ սոյն Կողոփոնացիք քաղաքին չընկալալով տեղի ունեցող տօնախմբութեան մը առթիւ, յորժամ քաղաքին բնակչաց ստուարագոյն մասը փութացած էր նոյն խրախուսեալն վայրը՝ մասնակից լինել ի պատիւ զից եւ զիւցազանց կատարելի խաղերու եւ խրախմանաց, զինքեանս տէր կը հռչակեն Զմիւռնիոյ որ սոյն թուականէ սկսեալ այլ եւս եւրոպական քաղաք մի լինելէ կը դադրի եւ յոնիական դաշնակցութեան մէջ կ'ընդունուի: Որքան արժանահաւատ եւ ստուգաբան պատմութիւնք մեզ կ'առաջնորդեն, կը տեղեկանամք թէ Զմիւռնիոյ տիրող տարերաց փոփոխութիւնն տեղի ունեցաւ Ն. Ք. զԲ. 688ին, երբ Կողոփոնացւոց մէկ նենգութեամբն եւ կամ ըստ ոմանց յոնիական Օնոմասթոսի՝ ողիմպիական կոլիմարտութեան մէջ առաջին մրցանակն կորցել յաջողելովն՝ անկաւ ընդ իշխանութեամբ Յոնիացւոց: Միմեթրոս (Ն. Ք. զԲ. 600) կը յիշէ զայս յաղթութիւն եւ կը համարի զինքն հաւասարադէս Կողոփոնացի եւ Զմիւռնիացի: Սմիրնա (Զմիւռնիա) անուան եւրոպական ձեւն անշինջ պահուեցաւ մինչ իսկ ատտիկեան դաւաճաբարբառի մէջ, եւ «Եւրոպեան Սմիրնա» անունն յետ պարտութեան քաղաքին եւս կը մնայր անփոփոխ: Զմիւռնիա Լիւզիոյ եւ արեւմտից վաճառականութեան կարեւորագոյն ուղւոյն վերայ շինուած լինելով՝ առեւտրական լաւ զիրք ունէր, եւ այսպէս հասաւ ի գաղաթ-

նակէտն փառաց եւ պերճանաց: Վաճառականական մեծ պողոտայից մին, որ կ'անցնէր Անատոլոսի մէջէն յարեւելից դէպ յարեւմուտս, կ'իջնէր Հերմոսի երկայնածիղ հովիտն եւ Սարգիկեայ առջեւէն անցնելով եւ ապա հովաքն մի քիչ շեղելով Սիփիլեայ լեռան հարաւային կողմէն անցքէ մի կը մտնէր փոքր հովտի մը մէջ որ ունէր իբր 7 մղոն երկայնութիւն եւ 2 մղոն լայնութիւն: անդ Զմիւռնիա կ'անկանէր ընդ մէջ լեռանց եւ Եգէական ծովուն մի ծոցոյն: Մելիտոս, որ կոչէր Փաթարա եւ Եփեսոսի հարաւային արեւմտեան կողմն կ'անկանէր Մէանար գետոյն բերնին մօտերն, եւ Եփեսոս եւս, որք Անատոլոսէ անցնող միւս վաճառականական մեծ պողոտայի ծովագերեայ վերջաւորութեան վերայ հիմնեալ քաղաքներ էին, ժամանակ մի յաջողակութեամբ մրցեցան ընդ Զմիւռնիացիս: Սմիւռնիոյ վաճառք փոխադրելու մասին, եւ սակայն վաղուց անտի Մելիտոսի եւ Եփեսոսի նաւահանգիստք խցեալ եւ փակեալ են նաւուց ազատ երթելու ընդդէմ: Գողգես նոյն իսկ Սքալա Նովայի ջուրք սոսկալով տեղի տուին անդանօր տիրող մեռելահանգոյն լուծեանէն, իսկ զարդիս Զմիւռնիա խրոխտանօք կը պաշտօն իւրեան անդորրաւէտ եւ խաղաղ նաւահանգստով, կը գերազանցէ համայն Փոքր Ասիոյ քաղաքներն վաճառականական եւ այլ տեսակէտներով մինչ տալ մեզ պարծիլ թէ «վաճառաբարձ շոգենաւք ի չորից ծագաց երկրի աստ հասանեն եւ բնակիչք իսկ քաղաքին գերահռչակեալք քան զամենայն վաճառականս Փոքուն Ասիոյ»: Գաղաքս այցելուաց թուի ոչ միոյ եւեթ ազգի՝ այլ հանուրց ազգաց մայրաքաղաք եւ միջակէտ վաճառականութեան. որպէս յանցելուսն նոյնպէս եւ զարդիս ունի մի նաւահանգիստ լայնատարր գործեալ ուր չիք մուտ հողմոց ալէյոյդ: «Անդ է տեսանել զանտառախիտս կայմիցն եւ ի լաստափայտիցն բազմութենէ ծածկեալ զծով»: Սրդ քանի որ Զմիւռնիա բաղմածիւղ վաճառականութիւն մի ունէր, ի հարկէ կայր ի սերտ յարաբերութեան ընդ Լիւզացիս, եւ յորժամ Մերմնատեան թագաւորք սկսան դէպ յայս կոյս արշաւել, Զմիւռնիա եղաւ իւրեանց յարձակման առաջին կէտերէ մին: Կը հաւաստեն մեզ թէ Գիգէս (689-653 Ն. Ք. զԲ.) պարտուեցաւ ի մեծ ճակատամարտին զոր մղեց ընդ Զմիւռնիացիս ի վերայ ավանց Հերմոսի: Սոյն եղելութիւն կը պարզաբանէ թէ Զմիւռնիացւոց ազդեցութիւնն կը տարածէր մինչ ի հեռագոյն արեւելս եւ հաւանական կարծեօք իւր իշխանութեան ներքեւ ունէր Նիմֆիլիմի հովիտը, այն հովիտն ընդ որ կ'անցնի Նիֆ (յաւէթմահարա) Չայ անուամբ ծանօթ գետակը եւ կը խառնուի Հերմոսի՝ Մանիսայի արեւելեան կողմն: Ամենայն հաւանականութեամբ Գիգէսի, Լիւզացւոց թագաւորին, անյաջող արշաւանքը թերադրեց զնա մի երկրորդ արշաւանաց ձեռն արկանել եւ թերեւս այդ անգամ տիրանալ Զմիւռնիոյ եւ առաջին ապարդիւն ճակատամարտի տխրադիթ տպաւորութիւնն ի սպառ ջնջել իւրեան յիշողութենէն, եւ սակայն տարաբաղդաբար սոյն ի նորոյ սկսեալ արշաւն եւս ունեցաւ մի վտանգան կարի աննպաստ որ գերազանցեց նախկինն: Պատմական հատուած մի կայ որ կարծեմ սերտ կապակցութիւն պարտի ունեցած ըլլալ Գիգէսի երկրորդ ապար-

դիւն արշաւանաց հետ: Կ'ըսուի թէ Լիւզացւոց Զմիւռնիոյ վերայ յարձակման մը առթիւ քաղաքն գրեթէ առնուած էր եւ Լիւզացիք կանանց անձնատուր լինելն կը պահանջէին: Ի վերայ այսո՛ր գերի աղջկունք խիզախեցին գնալ Լիւզացւոց բանակատեղին եւ կոռուելով թշնամեաց հետ ի գիշերն զայնս պարտութեան մատնեցին եւ ստիպեցին յետս նահանջել դէպ ի Սարգիկէ: Յետ այսորիկ Զմիւռնիացիք տարեկան տօն մի սահմանած էին ի յիշատակ սոյն ամազոնական քաղաքործութեան եւ զայն Ելեւթերեան (Ազատութեան) տօն կոչել սովոր էին: Զօրաւոր ամրոց մի կայ ցարդ, ոյր հնամի եւ ամրաշէն որմունք մինչ ցայժմ կանգուն կը մնան մասամբ իւրեք՝ ի վերայ բլրան ուրեք որ կ'անկանի ընդ մէջ Զմիւռնիոյ եւ Նիմֆիլիմի անցքին: Այս ամրոցն թերեւս զմիւռնիացի Յոնիացիք կառուցին դարեւ յառաջ Նիմֆիլիմի հովտին տիրելու նպատակաւ: Ըստ Թերկիսի քերթովին (600 Ն. Ք. զԲ.) «գողոգութիւնն» էր որ «աւերեց Զմիւռնիան»: Միմեթրոս կ'ողբայ իւր աւուր քաղաքացւոց անգործութիւնն որք այլ եւս անկար կը գտնուէին ընդդիմադրել լիւզական յառաջխաղացման: Գիգէսի ճգուեք եւ ջանք Զմիւռնիոյ տիրանալու վն նպատակաւ, ամենեքին ապարդիւն եւ անյաջող եղած էին: Հերմոսի գերազուարճ ավուրն Գիգէսի պարտութեանն հաւատարիմ վկայք հանդիսացած էին: Նորա փափաք եւ իղձ ամուլ մնացին: Հոսկ ապա նորա յաջորդներէն մին Ալիատէս (640-563), եւ ըստ ոմանց Սատիադի, գրաւեց Զմիւռնիա (625 Ն. Ք. զԲ.) եւ աւերեց զայն: Այսպէս Զմիւռնիա կորոյս իւր անունն յոնիական քաղաքաց ցանկին մէջ եւ անկաւ ընդ իշխանութեամբ Լիւզացւոց, եւ առաւել քան 300 ամեր Զմիւռնիացիք մնացին իւրեւ շինականք եւ վրանաբնակք ի դաշտի: Գաղաքն մնաց քանդեալ եւ յաւերմունս ընդ երկար: Նորա սակաւաթիւ բնակիչք կը գեղեթէին ի վերայ վաղակործան քաղաքի աւերածոյից իբրեւ պահապանք հնութեան նշխարաց եւ բեկորաց:

Զմիւռնիա Ն. Ք. ԳԱՍՏԱՐԱՆ

ԱՁԴԵՐ

Կ. պոլսոյ մերձակայ քաղաքի մը Բողոքականաց արական դպրոցին համար միջակ կրթութեան տէր դասատու մը կ'ուզուի չափաւոր ամսականաւ: Դիմել Ա. Կոմիտէի խմբագրութեան:

Անգղիական գեղեցիկ ազեւոր դաշնակ (piano à queue) մը, որ գպրոցներու եւ մեծ սենեակներու շատ յարմար է, նաեւ երգեհոն (օրկան) մը պիտի վաճառուին աժան գնով: Դիմել Յովակիմ է. Գալէմքեարեանի վաճառատունը, թիւ 23, Ֆինճանճըլար Եօզուշու:

Կ. պոլսոյ Երիտ. Բրիտ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Պայալլ Հաուսի մատրան մէջ, ժամը 8½ին, ըստ Թուրքաց: Աղօթքի նիւթն է. «Ինչպէս որ Եղիշեան ջուրն Գալիլէոսին ինքնաթիւ, անանկ ալ է՝ անչառն ինքնաթիւ, ոչ Աստուծոյ:» Սաղմ. ԽԲ. 4:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ապրիլ 6 ըստ Յուն., և ապրիլ 18 ըստ Լատ., 1891

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միւսմարտի լրագրին թղթակիցը Ռուսա- նիոյ Եաշ քաղաքէն կը գրէ թէ հարաւա- յին Ռուսիոյ մէջ եւ աւստրիական սահմանագլխոյն վրայ ուղեւորութիւն մը կատարող անձ մը, որ նոր եկած էր Եաշ, յայտարարած է թէ լրագիրը փոխանակ չափազանցելու իրականէն նուազ հաշուած են այն կողմերը համախմբեալ ռուս զօրաց թիւը: Յիշեալ ուղեւորը կ'ըսէ թէ այն գաւառաց երեւոյթը կու տայ ապաւորու- թիւնն այնպիսի բանակի մը որ ռազմագի- տական յառաջխաղացութիւն մը կը կատա- րէ: Վերջին երկու տարեաց մէջ Ռուսիա աւստրիական սահմանագլխոյն վրայ ունե- ցած բանակին վրայ աւելցուցած է հետե- ւակազօրաց 57 վաշտեր, հեծելազօրաց 48 գունդեր եւ 16 հրետանի, եւ բաց աստի կրկնապատկած է սահմանագլխոյն պահա- պան զինուորաց թիւը: Նաեւ խորհուրդ կայ զօրաց նոր յաւելումներ ընելու:

Սակայն եւ այնպէս դերմանական Նոր- Տեյէ Ալեյաշէ Զալաշէ թերթը երկիւղի պատճառ չտեսներ ռուս զօրաց սոյն համա- խմբման մէջ: Կ'ըսէ թէ Ռուսիա լոկ կը գործադրէ պաշտպանութեան ծրագիր մը որ քանի մը տարի առաջ ընդունուած էր: Երբեմն անհրաժեշտ կը թուի Ռուսիոյ, կ'ըսէ Նոր-Տեյէ, սպառնական դիրք մը բռնել, բայց Եւրոպա պէտք չէ մտահոգու- թեան մէջ ինչայց ցորչափ միջազգային յա- րաբերութիւնը, որոցմէ կախեալ է Եւրո- պայի ճակատագիրը, անփոփոխ կը մնան: Եւ այս յարաբերութիւնը, կը յարէ նոյն թերթը, բնականաբար գոհացուցիչ են եւ վոս- տանութեամբ կրնանք յուսալ որ ամէն դժուարութիւնը խաղաղ լուծում մը գտ- նեն: Աւստրիոյ կայսրն եւս, որ կատա- րելապէս տեղեակ կրնայ համարուիլ թէ ինչ տեղի կ'ունենայ ռուսական սահմանագլխոյն անդին, ապրիլ 11ին խորհրդարանի բացման ժամանակ արտասանած գահաճառին մէջ կարի յուսալից ոճով խօսեցաւ քաղաքական կացութեան վրայ: Նորին Վեհափառութիւն սպայէն կ'ըսէ իւր ճառին մէջ. «Ամէն կա- ռավարութիւնէ ապահովութիւն կ'ընդունինք թէ խաղաղութեան պահպանումը կը նկատու- ուի իբրեւ կարեւորագոյն պարտականու- թիւնը: Այս իրողութիւնը եւ բոլոր տե- րութեանց հետ մեր ունեցած բարեկամա- կան յարաբերութիւնը պատճառ կու տան մեզ յուսալ թէ տարիներէ հետէ անորդ խաղաղութիւնը պիտի չխանգարի եւ թէ խորհրդարանը պիտի գործէ առանց դժուա- րութեանց հանդիպելու:» Թալաշէ կ'ըսէ թէ բաւական տարիներէ հետէ խաղաղու- թեան պահպանութեան նկատմամբ այսչափ վստահութիւն արտայայտող գահաճառ ար- տասանուած չէր:

—Այն պատուիրակը որ Գանատայի կա- ռավարութեան կողմէ Ուաշինկթըն ղրկուած էին Միացեալ Նահանգաց եւ Գանատայի մէջտեղ եղած մաքսից ջնջման նկատմամբ բանակցելու համար, հարկադրուեցան ետ դառնալ առանց իրենց յանձնուած պաշտօ- նը կատարելու: Մէկ կողմէ ըսուեցաւ թէ Մ. Պիէյն մերժած է մաքսային խնդիրն ի նկատ առնուլ մինչեւ որ Պիէյի նկատ ծո- վուն եւ Նիւֆունտլանտի խնդիրը չկար- գադրուին: Ուրիշ տեղեկութեան մը հա-

մաճայն՝ Նախագահ Հարիսոնի առաջադրեալ բացակայութիւնն յՈւաշինկթընէ՝ եղած է բանակցութեանց յապաղման պատճառը: Այժմ կ'ըսուի թէ այդ բանակցութիւնը տեղի պիտի ունենան հոկտեմբերի մէջ:

—Տր. Յինթկրաֆի առաջնորդութեան ներքեւ եղող խումբ մը, որ գերմանա- կան Արեւմտեան Ափրիկէի Քամէրուն ցե- ղին երկրին ներսերը կ'երթար, յետո մղուած է Պաֆութիներէն: Տր. Յինթկրա- ֆի մարդիկը գլխաւորաբար կը բաղկանա- յին Պալի ցեղին պատկանող բնիկներէ ո- րոց օգնութեամբ գերմանացի առաջնորդն առաւ եւ այրեց Պաֆութիներուն ցեղապե- տին դիւղը: Պալիներուն ռազմամթերքն սպառեցաւ, եւ երբ դարձեալ յարձակում կրեցին Պաֆութիներէն, հարկադրուեցան յետո նահանջել 170 բնիկ մեռեալ եւ 4 գերմանացի մեռեալ թողլով: Կ'ըսուի թէ Պաֆութիներէն 500 անձինք սպանուած են: Տր. Յինթկրաֆ նոր մարդիկ կը հաւա- քէ որպէս զի վերստին սկսի իւր արշա- ւանքը: Գերմանացի առաջնորդը կ'ըսէ թէ յիշեալ կողմոց մասնակցած էին 5,000 Պա- լիներ եւ 40,000 Պաֆութիներ:

—Տեղեկութիւն ընդունուած է թէ ար- քայական պատուիրակ Մր. Գուինթըն եւ նորա հետ գերի բռնուած անգղիացի վեց սպայք սպաննուած են Մանիփուրցոց ձե- ռամբ: Անցեալ շաբթու գրեցինք թէ բրի- տանական զօրախումբ մը գացած էր ի Մանիփուր, որ փոքր հպատակ պետու- թիւն մ'է Հնդկաստանի մէջ, իշխանութեան վրայ դնելու համար Մահարաճան այսինքն վեհապետը որ գահնկէց եղած էր: Գահուն յափշտակիչը ճուպրած անուանեալ ցեղա- պետ մ'էր, եւ շարժման գլխաւոր հեղի- նակն էր այս վերջնոյն եղբայրը, Սէնա- վութթի, որ դորաց հրամանատարն էր: Տեղեկութեան մը համաձայն՝ ո'չ թէ Մր. Գուինթըն այլ թշնամին պարզած էր զի- նադարի դրօշ՝ կռուէն ետքը: Այսպէս Մանիփուրցիք բանակցութեան հրաւիրելով դարանի մէջ ձգած էին անգղիացի սպանե- րը եւ նենգութեամբ մը բռնած էին զնո- սա: Ճուպրած նամակ մը գրած է՝ Հնդկաս- տանի փոխարքային որով կը պատմէ թէ բրիտանական զօրքերը իւր պալատին վրայ յարձակեցան, իւր զինուորներն սպաննե- ցին, կիներ եւ մանուկներ կոտորեցին եւ մեհեանները պղծեցին: Կը կարծուի թէ չինոս պատմութիւն մ'է այս զոր ճուպ- րած յերկրած է ինքզինքն արդարացունե- լու համար:

Բրիտանական 80 զօրքեր Մանիփուր կ'երթային օգնելու համար այդ երկրին սակաւաթիւ պահապան զինուորաց, եւ երբ իմացան պատահած աղէտը, սահմանա- գլխոյն վրայ գտնուող ամրոց մը գրաւե- ցին: Աստ յարձակում կրեցին 4,000 Մանի- փուրցիներէ եւ երեք ժամ պաշտպանեցին իրենց դիրքը մինչեւ որ թշնամին յետո նահանջեց: Այս յարձակման միջոցին Սէ- նափուրթի եւ ուրիշ երկու մանիփուրցի սպայք սպաննուեցան: Այժմ բրիտանական զօրախումբ մը կ'երթայ դէպ ի Մանիփուր, բայց հաւանականապէս այդ զօրքերը քիչ պատեհութիւն պիտի ունենան կռուելու, վասն զի Մանիփուրցիք յուսահատած են տեսնելով իրենց առաջնորդին սպաննուիլը: Կը լսուի նաեւ թէ Մահարաճան վերստին յիշխանութիւն անցած է եւ թէ մահու պատիժ արուած է ճուպրածի:

—Սահարա անապատին էլ կոչեա ա-

նուն տեղւոյն մէջ արգէսեան ջրհոր մը փորուած է, եւ ջուր գտնուած է: հողին մակերեսէն միայն 120 ոտնաչափ վար: Սոյն դիւտ յոյժ կարեւոր կը համարուի, վասն զի առաջին անգամն է որ Սահարայի մէջ այս- չափ քիչ տեղ փորելով ջուր կը գտնուի:

—Գաղիոյ բողոքական եկեղեցւոյն գլխա- ւոր անդամներէն մին, Մ. տր Փրէսսանէ, որ բազում տարիներէ հետէ գաղիական Ծե- րակոյտին կ'անդամակցէր, մեռաւ անցեալ շաբթու: Հանգուցեալը կարող եւ դոր- ծունեայ անձ մ'էր, եւ բոլոր կուսակցու- թեանց յարգանքը կը վայելէր:

Նոյնպէս մեռած է Տր. Հաուըտ Գրողպի, որ Ամերիկայի Երիցականաց կարողագոյն եւ նշանաւորագոյն եկեղեցականաց մին էր եւ քառորդ դարէ ի վեր հովուութեան պաշ- տօն կը վարէր ի Նիւ Եորք: Կը լսենք նա- եւ ուրիշ նշանաւոր Ամերիկացւոյ մը, ցու- ցահանդէսներու հռչակաւոր կազմակերպիչ Մր. Պարնըմի, մահը: Հանգուցեալը գլխա- ւոր շահակիցն էր շարժական ցուցահանդի- սի մը յորում կային վայրի կենդանիներ, ըմբռնական խաղեր կատարող անձինք եւ ուրիշ բազմաթիւ հետաքրքրական առար- կաներ: 3,500,000 տոլար յատկացուած էր այս ցուցահանդիսին համար որ ընդհանրա- պէս կը ճանչցուի իբրեւ «Մեծագոյն Հան- դէսն Յաշխարհի»: Մր. Պարնըմի թողը, որ իւր գլխաւոր ժառանգն է, պիտի ընդունի 5,000,000 տոլար ժառանգութիւն:

—Այն ժողովը որ քանի մը շաբաթէ ի վեր ի նիստ գումարած էր որպէս զի սահ- մանադրութիւն մը գծէր Աւստրալիոյ գա- նադան գաղթականութեանց մէկ կառա- վարութեան ներքեւ միացման համար, ա- ւարտեց իւր աշխատութիւնները եւ ապ- րիլ 9ին փակեց իւր նիստերը: Սահմա- նադրութիւնը ժողովրդեան պիտի ներ- կայացուի վաւերացուելու համար:

—Հրեայք դեռ կը շարունակեն գաղթել Օտեսսայէ եւ հարաւային Ռուսիոյ ուրիշ քաղաքներէն: Նախընթաց շաբթուն 1,500 Հրեայք նաւ հասան Օտեսսայէ:

—Միւսմարտի լրագրին Փարիզի թղթակի- ցը կը գրէ թէ Նափոլէոն իշխանի կտակին մանրամասնութեանց նկատմամբ Գաղիաց- ւոց զգացած հետաքրքրութիւնը կը ցուցնէ թէ դեռ մոգական զօրութիւն մը կայ Պո- նափարթ անուան մէջ, եւ թէ Մէյի եւ Սէտանի դժբաղդութիւնները դեռ մոռաց- ման տուած չեն Նափոլէոն Ա.ոյ փառքը: Հանգուցեալ իշխանը երեք անգամ յայտա- րարած է կտակին մէջ թէ իւր երիցագոյն որդին, որ մատնիչ մը եւ ապստամբ մ'է, ներկայ գտնուելու չէ իւր յուղարկաւո- րութեան հանդիսին: Նափոլէոն իշխան բազմանք կը յայտնէ որ իւր մարմինը թաղուի ի Փարիզ՝ Նափոլէոն Ա.ոյ չիւրմի- ջով, կ'ըսէ նաեւ որ եթէ գաղիական կա- ռավարութիւնը թոյլտուութիւն չտար այդմ, քարայր մը փորուի Քոստիքա կղզւոյն մէջ Այաչլիոյ ծովածոցին եղեր- քը, եւ անդ իւր մարմինը թաղուի՝ հանդ- չելու համար ծովուն յարուցած աղմուկին մէջ: Նափոլէոն իշխան յանդիմանութիւն- ներ կը կարգայ իւր կնոջ, եւ իւր բոլոր ի- րաւունքները եւ գրեթէ բոլոր ստացուած- քը կը թողու իւր երկրորդ որդւոյն, Լուի իշխանին: Ֆէլաբոյ կ'ըսէ թէ կտակին ըն- թերցման աւարտելէն անմիջապէս ետքը՝ Լուի իշխան ընդգրկեց իւր մայրը եւ եղ- բայրը՝ այսու իբրեւ թէ միւխթարիկ ուղեւոր զնոսա այն խիստ եւ նախատալից ընդունին:

համար որով նախորդին իշխան կը խօսէր նոցա վրայ իւր կտակին մէջ: Լուր իշխան յայտարարեց թէ երբեք պիտի չխառնուէր քաղաքականութեան վասն զի իւր եղբոր դործն էր այդ: Ըսաւ թէ իւր միակ բաղձանքն էր ծառայել ուսանական բանակին մէջ մինչեւ որ իրեն թոյլ տրուէր վերադառնալ ի Գաղիա: Ըսաւ նաեւ թէ իրեն թողուած ժառանգութիւնը հաւասարապէս պիտի բաժնէր իւր, իւր եղբոր եւ քրոջ մէջտեղ: Փարիզի թերթերը կը գովէին Լուր իշխանին սոյն ընթացքը:

—Աւստրիոյ նորընտիր իմպերատրան ի նիստ գումարեցաւ ապրիլ 9ին 333 մանդամոց գրեթէ բոլորն եւս ներկայ էին: Սակայն իմպերատրանը կայսեր ճառով պաշտօնապէս բացուեցաւ, ինչպէս անուղղակի կերպիւ յիշեցինք ի վերեւ, ապրիլ 11ին: Երրորդ իմպերատրան է այս որ կ'ընտրուի Թաաֆֆէ կոմսին նախարարապետութեան օրով: առաջինը բացուեցաւ 1879ին եւ երկրորդը՝ 1883ին: Ոմանք կը կարծեն թէ Թաաֆֆէ կոմսը, որ կ'ուզէ կառավարութեան ոյժ տուող կուսակցութիւն մը կազմել բոլոր կուսակցութեանց չափաւոր անդամներէն, յաջողութիւն պիտի չգտնէ:

—Պէլկրատէ դարձուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Սքոթլանդի փակուելէն առաջ նախագահը կարգաց նամակ մը զոր Միլան թագաւոր յղած էր առ խնամակալութիւնն եւ որով նախորդ թագաւորը կը յայտարարէր թէ մտադիր էր երկրին անդորրութեան համար բացակայ լինել Սերպիայէ մինչեւ ցշափառաստութիւն Աղեքսանդր թագաւորին: Նախագահն առաջարկեց որ շնորհակալութիւն մատուցուի առ նախկին թագաւորն, եւ առաջարկուեցաւ նաեւ որ կառավարութիւնն ստիպէր գնալ թալի թագուհին հետեւի Միլան թագաւորին օրինակին: Երկու ծնողք պիտի կրնային իրենց որդւոյն այցելութիւն տալ հիւանդութեան պարագայի մէջ: Այս առաջարկութիւնը ընդունուեցան յոյժ ազմկայող վիճաբանութեանց մէջտեղ: 40ի չափ երեսփոխաններ թեր ու դէմ խօսեցան: Մեծ ազմուկ յարոյց նաեւ այն առաջարկը որով կառավարութիւնը կը խնդրէր 3,000,000 ֆրանք տալ Միլան թագաւորին՝ իբրեւ կանխիկ վճարում նորա տարեկան թոշակին: Սոյն առաջարկ ընդունուեցաւ վաղը մեծամասնութեամբ, վասն զի երեսփոխանաց մեծագոյն մասը մեկնած էր փողովաւորներէն:

Նախքէ վերջէ կ'ըսէ թէ երբ Միլան թագաւոր մեկնի Սերպիայէ, Նախալի թագուհին եւս պարտի թողուլ երկրորդ: Պէլկրատի լրագիրը իրենց ապրիլ 14 թուով կը ծանուցանեն թէ Նախալի թագուհին մերժած է ընդունիլ Ներքին գործոց նախարարը որ ունկնդրութիւն մը կը խնդրէր Սքոթլանդի իշխանի որոշումը թագուհւոյն հաղորդելու համար:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գոսովայի կուսակալ Քէմալի փաշա, որ անցեալ շաբթուան Աւերսթէի մէջ յիշուած զանգակի խնդրոյն համար Կ. պոլիս կոչուած էր, երեքշաբթի օր հոս հասաւ եւ անմիջապէս Նըլադղի պալատը գնաց:

—Նիկոմիդիոյ նաւարանին մէջ այս պահուս շինուելու վրայ են երկու երկրորդ կարգի մարտանաւեր, նաեւ երկու գետային

նաւեր որք պիտի բանին Պոյանա գետոյն վրայ:

—Պասրայի պաշտօնական թերթը այդ նախագիծն մէջ ընկող Սայպի ցեղին մէկ նկարագրութիւնը կը պարունակէ: Կ'ըսէ թէ Սայպիները կը հաւատան մէկ Աստուծոյ նաեւ բոլոր մարգարէից, որոց իւրաքանչիւրն աշխարհ եկած է, կ'ըսեն, իւր ընտրած փողովդեան համար: Նոքա իրենց մարգարէն կը համարին զԵահեա, այսինքն՝ զՅովնանէս Մկրտիչ: Ամէն առաւօտ եւ երեկոյ կրօնական պաշտամունք կը կատարեն, իսկ կիրակի եւ տօնական աւուրց մէջ ութ անգամ աղօթք կը մատուցանեն: Աղօթքի միջոցին իրենց երեսները կը դարձունեն դէպ հիւսիս: Բամազան ամսոյն առաջին տասն աւուրց մէջ միայն ծով կը պահեն՝ լուսին երեւելէն մինչեւ արեւուն մարը մտնելու ժամանակը: Միայն ոչխարի միս կ'ուտեն, զոր նախ կը լուան վազուն ջրոյ մէջ: Իրենց դաւանութիւնը չունեցողի մը պատրաստած կերակրոյն չեն դաչիր: Երբ պղծուին, գետոյն մէջ կը լուացուին, եւ իրենց հարսանեաց հանդէսները գետոյն քով կը կատարեն: Մարդ մը կրնայ մինչեւ չորս կին ունենալ: Ամուսնալուծութիւնն եւս թոյլատրեալ է Սայպիներուն մէջ: Կիրակին է նոցա հանգստեան օրը, եւ չեն թրխտեր իրենց զաւակները:

—Արեւելեան Երկաթուղեաց ընկերութիւնը իւր առօրեայ սովորական կառավարող վրայ ի մօտոյ ննջարան կողքեր պիտի աւելցունէ որոց գործածութեան փոխարէն առաջին կարգով ճամբորդող ուղեւոր մը 10 ֆրանքի յաւելուածական գին մը պիտի վճարէ մինչեւ Ազրիանուպոլիս երթալու համար, եւ 12 ֆրանք՝ Փիլիպպէի համար: Երկրորդ կարգի ուղեւորը 7 ֆրանք աւելի գին պիտի վճարէ: Ազրիանուպոլսոյ համար, եւ 9 ֆրանք՝ Փիլիպպէի համար:

—Կառավարութիւնը ջանքեր կ'ընէ աւելցունելու համար երկրագործական դրամատանց օգտակարութիւնը ընդարձակելով նոցա գործողութիւնները եւ օգնելով երկրագործաց որպէս զի չհարկադրուին վաշխառուաց դիմել: Փոխ տրուած ստակի նկատմամբ օրինաց առջեւ բերուած բոլոր դատերու մէջ տոկոսի օրինական սակը միայն ի գործ պիտի դրուի:

—Արտաքին գործոց նախարարութեան խնդրանաց համաձայն՝ Ներքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգ տուած է նահանգային իշխանութեանց որպէս զի անցագիր չտան այն կարօտ օսմանեան հպատակաց որք չեն կրնար մասնաւոր դումարի մը համար ապահովութիւն տալ: Այսպիսի անձինք, եթէ հիւանդանան այն օտար երկրին մէջ ուր կ'երթան, օսմանեան կառավարութեան ծախիւք կը խնամուին հիւանդանոցի մէջ: Յայտն հետէ այս ծախքը պիտի առնուի օտար երկրի դացող անձանց ազգականներէն կամ երաշխաւորներէն:

—Լէվանտ Զէրալ կ'իմանայ թէ Մ. Բոթարի ծրագիրը, որ մին է Սամսոնէի ի Սեբաստիա երկաթուղի մը շինելու համար մատուցելու երկու ծրագրոց, նախարարաց խորհրդոյն հաւանութեան արժանացած չէ եւ դէթ առ այժմ թողուած է: Խորհուրդը Պարոն Մաքարի ծրագրին նկատմամբ նստաւոր տեղեկագիր մը պատրաստեց՝ զոր կայսերական զիւանստունը ղրկեց:

—Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Բաիֆ փաշայի նախագահութեան ներքեւ յանձնարումը մը կազմուած է որ ի քնին

պիտի առնու որթալուծին (Ֆլետտա) օսմանեան պետութեան մէջ գործած աւերմանց առջեւն առնուլ միջոցները:

Պրուսայէ կը գրեն թէ թթենիները, որոցմէ կախում ունի նահանգին զլիաւոր ճարտարագործութիւնը, գոհացուցիչ վիճակ չունին: Մարտ ամսոյ մէջ եղած տաք եւ զանակին ժամանակ թթենիներն սկսան բողբոջներ արձակել որք վնասուած են յայնմհատ տիրող ցուրտին պատճառաւ:

—Թղթատարական եւ Հեռագրական տեսչութիւնը աշխարհացոյց մը պատրաստած է յորում ցոյց տրուած են օսմանեան պետութեան բոլոր նամակատունք, սոցա յարաբերական հեռաւորութիւնն զլիաւոր քաղաքներէ, եւ այլն:

—Զմիւռնիոյ Բրաճաւայի ընկերութեան տնօրէն Նշան էֆ. Հարենց մենաշնորհ խնդրած է նոյն քաղաքին մէջ Բրաճաւայի ուրիշ գիծ մը շինելու համար:

Պելճիական ընկերութիւն մը կազմուած է որ Սէլանիկի մէջ Բրաճաւայի գիծ մը պիտի շինէ եւ շահագործէ: Այս Բրաճաւային համար մենաշնորհ ստացած էր այդ քաղաքին բնակիչներէն Համաի պէյ: Յիշեալ ընկերութիւնը 4,000,000 ֆրանք դրամագումար ունի, եւ երբ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը վաւերացունէ իւր յատկաձեւերը, անմիջապէս գործի պիտի սկսի:

Լէվանտ Զէրալի թղթակիցներէն մին շահեկան յօդուած մը կը գրէ հրդեհի ապաւնազրութեան վրայ ի Թուրքիա: 1865ին ապահովագրութիւնը դեռ իւր մանկութեան մէջ էր, վասն զի ապահովագրական ընկերութեանց երկու կամ երեք գործաւ կաններ միայն կային աստ, եւ սոյն ընկերութեանց ընդունած ապահովագրիներուն տարեկան գումարը 10,000 ոսկիէ աւելի չէր լինէր: Սոյն առաջին ընկերութիւնը ծանր կորուստներ կրեցին, բայց այժմ իւրաց վիճակը մեծապէս բարելոծած է մայրաքաղաքի մէջ: Բարաշէն եւ երկաթեայ հաստատուն շէնքեր բռնած են բաղմամբ փայտաշէն շէնքերու տեղը, հրշիջոյց լաւ կազմակերպութիւն մը հաստատուած է եւ Տէքքոսի ջրոյ ընկերութիւնը հիմնուած է որ առատ ջուր կը հայթայթէ: Բերայի մեծ կրակէն ի վեր ապահովագրութեան կարեւորութիւնն զգացուած է եւ ապահովագրական ընկերութեանց գործերն շարունակ բազմացած են, այնպէս որ ընդունուած ապահովագրիներու տարեկան գումարը միայն Կ. պոլսոյ մէջ 100,000 ոսկիէ շատ աւելի է, եւ Թուրքիոյ գրեթէ ամէն մեծ քաղաքի մէջ կան ապահովագրական ընկերութեանց գործակալութիւններ: Սակայն տակաւին մեծ տարբերութիւն կայ ընդ մէջ Թուրքիոյ եւ արեւմտեան Եւրոպայի երկրաց, վասն զի այս երկրաց մէջ ամէն տուն ունեցող իւր տունը ապահովագրելը առ անին կարասիք հայթայթելու չափ կարեւոր կը համարի: Լէվանտ Զէրալի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ապահովագրութիւնը առաւել կարեւոր է աղքատներու քան թէ հարուստներու համար, վասն զի աղքատը յաճախ կը կորուսանեն գրեթէ ամէն բան երբ իրենց տունն այրի:

ԱՐԺԵՔ ԴՐԱՄՈՅ

Ապրիլ 6/18, 1891

|                                                       |        |                  |        |
|-------------------------------------------------------|--------|------------------|--------|
| Գոսովայի                                              | 20 32  | Բուժ. Երկ. բաժին | 76 50  |
| Պարտուց յարգարման թղթագրում (Թաաֆֆէի Տիւլուն Գոյմէսի) | 48 20  | Թաճիկլաթը Օսմ.   | 84 20  |
| ԴՐԱՄԻ, Օսմ. ոսկին 100 է                               |        |                  |        |
| Մէճիտիյէ                                              | 108 14 | Ռուսիոյ բւլ      | 90 20  |
| Մէթալիք                                               | 400    | Նաթլէոն          | 87 20  |
| Պէշիք                                                 | 102 20 | Գրեմից           | 51 40  |
| Ալթըլըք                                               | 102 20 | Անգլ. ոսկի       | 110 43 |
| Կանխ թղթագրում 7 69                                   |        |                  |        |

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԲՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՎՈՐ ՊՅՅԱՅԵԱՆ

Ֆինանսները Եօգույց, Ամերիկացի խան